

Ovansiljanmålens syntax och morfologi

Av Piotr Garbacz,^α Martin Jacobsen,^β Brynjar Olsnes Østmo-Sæter,^γ Celine Vendelbo Mikkelsen,^δ Jan Einar Slethei,^δ Sandra Lien Reksnes,^δ Yasmin Ullestad,^δ Alexandra Ramstad Racheck^δ och Daniel Bemar Rasmussen Emblem^δ

Abstract

In this paper, we investigate thirteen syntactic and two morphological features of the seven vernaculars of Ovansiljan: the vernacular of Älvdalen, Våmhus, Mora, Sollerön, Orsa, Ore, and Venjan. The study combines previous research with newly collected data from fieldwork and acceptability studies conducted in 2010, 2024, and 2025, meaning the study offers the most comprehensive comparative overview of Ovansiljan morphosyntax to date. The findings show that several varieties preserve archaic syntactic properties such as verbal inflection in number and person, remnants of an earlier three-case system, the possibility of V-to-I movement, and traces of stylistic fronting, while also exhibiting syntactic innovations, such as subject doubling, negative concord, and extended use of definite noun forms. At the same time, considerable variation and ongoing change is found in the vernaculars, particularly among younger speakers. Although the vernacular of Älvdalen remains the most thoroughly studied and is one of the structurally most conservative varieties, the study demonstrates that it shares more similarities than differences with the other vernaculars. Thus, the seven vernaculars may be viewed as forming a dialect continuum. By relating the findings to theoretical models of syntax–morphology interaction (including the Rich Agreement Hypothesis and the Split-IP hypothesis), the article refines previous assumptions about the relationship between inflectional morphology and syntactic structure. The article offers both novel empirical evidence and theoretical insight into a previously under-documented area of Scandinavian dialect syntax.

Keywords: *the vernaculars of Ovansiljan, Scandinavian syntax, Scandinavian morphology, morphology-driven syntax, split-IP hypothesis, rich agreement hypothesis, V-to-I movement, negative concord, morphological case, verbal morphology.*

^α Korresponderande författare. Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo. – Corresponding author. Department of Linguistics and Scandinavian Studies, University of Oslo. <https://orcid.org/0000-0001-6622-0370>. piotr.garbacz@iln.uio.no

^β Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo. – Department of Linguistics and Scandinavian Studies, University of Oslo. <https://orcid.org/0009-0006-8703-196X>

^γ Vadsø.

^δ Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo. – Department of Linguistics and Scandinavian Studies, University of Oslo.

Garbacz, Piotr et al., 2026: Ovansiljanmålens syntax och morfologi. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 2024–25 (147–148), s. 35–105. – Garbacz, Piotr, et al., 2026: The syntax and morphology of the Upper Dalecarlian dialects. In: *Swedish Dialects and Folk Traditions* 2024–25 (147–148), pp. 35–105. – DOI: <https://doi.org/10.69824/svln.147.54605>

Denna artikel publiceras under villkoren i Creative Commons-licensen CC BY 4.0, som tillåter användning, spridning och reproduktion i vilket medium som helst, förutsatt att originalverket är korrekt citerat. – This article is published under the conditions given in the Creative Commons license CC BY 4.0, which allow use, distribution and reproduction in any medium, provided that the original work is cited correctly.

Forskningsartikel. Denna artikel har genomgått dubbelblind referentgranskning. – Original research article. This article has undergone double-blind peer review.

© 2026 författarna. – © 2026 the authors.

1. Inledning

Denna artikel har som mål att teckna en bild av tretton syntaktiska och två morfologiska fenomen i dagens Ovansiljanmål. Ovansiljanmålen, som har en särskild position bland de nordiska dialekterna (Hallberg 2005 s. 1697), är – förutom Älvdalsmålet – mycket lite utforskade. Detta gäller i synnerhet syntaxen, som i alla Ovansiljanmål, med undantag för Älvdalsmålet, inte har varit föremål för några syntaktiska studier förrän helt nyligen (se avsnitt 2 nedan). Visserligen föreligger en morfologisk (och på vissa punkter även syntaktisk) beskrivning av Ovansiljanmålen författad av Lars Levander (1925–28 2), men denna beskrivning kan inte längre anses vara aktuell. I detta arbete vill vi därför ge en aktuell översikt över Ovansiljanmålen struktur genom att dels ge en sammanfattning av de syntaktiska studier som hittills gjorts om Ovansiljanmålen, dels komplettera dessa studier med egna datainsamlingar och sätta in språkdata från Ovansiljanmålen i ett teoretiskt perspektiv.¹

Artikeln är strukturerad som följer: i avsnitt 2 ges en översikt över Ovansiljanmålen, deras karakteristiska drag, den senaste utvecklingen och antalet talare. I avsnitt 3 presenteras den syntakteoretiska bakgrunden för denna artikel och de syntaktiska och morfologiska fenomen som är relevanta för den. Datainsamlingsmetoden redovisas i avsnitt 4. En översikt över syntaktiska och morfologiska data från Ovansiljanmålen, både gamla och nya, ges i avsnitt 5 medan avsnitt 6 innehåller en diskussion av dataunderlaget i ljuset av syntaktisk teori. Avsnitt 7 är en sammanfattning av artikeln.

2. Ovansiljanmålen

Med *Ovansiljanmålen* avser vi här – i enlighet med svensk dialektologisk tradition – sju folkmål som talas i östra delen av övre Dalarna, i och omkring sjön Siljan, i och omkring följande städer och byar (i alfabetisk ordning): Mora (Moramål), Ore och Furudal (Oremål), Orsa och Skattungbyn (Orsamål), Sollerön (Sollerörmål), Venjan (Venjansmål), Våmhus (Våmhusmål) samt Älvdalen, Evertsberg, Åsen och ungefär tjugo andra mindre byar

¹ Artikeln är baserad på Piotr Garbacz föredrag vid Symposium för svensk dialektologi, anordnat av Sällskapet för svensk dialektologi den 4 oktober 2024. Vi tackar deltagarna för givande synpunkter på presentationen och huvudredaktören för *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, Mathias Strandberg, som uppmuntrade oss att skicka in detta bidrag. Vidare vill vi rikta ett varmt tack till våra informanter för deras ovärderliga hjälp med datainsamlingen, till Universitetet i Oslo som bekostat båda fältresorna 2024 och till Nordic Centre of Excellence in Microcomparative Syntax (NORMS) vid UiT som bekostade fältresan 2010. Östen Dahl har mycket generöst delat med sig av sina egeninsamlade data på utvidgad användning av bestämdhet i Ovansiljan – vi tackar honom hjärtligt för det! Vi tackar även två anonyma granskare som har gett oss värdefulla synpunkter och genomgått texten noggrannt. Slutligen vill vi rikta ett särskilt tack till Stefan Jacobsson som genomgått hela manuset och bidragit med en stor mängd väsentliga kommentarer och förbättringsförslag.

Karta 1. Dalmålen geografiska distribution (efter Garbacz 2019 s. 201).

(Älvdalsmål, ofta kallat *älvdalska*). Ovansiljanmålen geografiska utbredning visas på karta 1.

Dessa mål avviker betydligt från de flesta andra nordiska varieteter och representerar en unik blandning av å ena sidan mycket arkaiska drag (t.ex. gammal fonemisk nasalitet, tre stavelselängder, rester av kausböjning, verbböjning i person och numerus, rester av stilistisk framflyttning (kilkonstruktion) och möjlighet till fa-ordföljd i flera bisatsstyper) och å andra sidan sällsynta novationer (t.ex. dubbelt subjekt, negationsharmonier, referentiella nollsubjekt samt särskilda verbböjningsutvecklingar).²

Vi behandlar här Ovansiljanmålen som sju separata varieteter, utan att ta ställning till om de bör klassificeras som sju separata dialekter av svenska eller som sju separata språk, eller om vissa av dem bör anses vara svenska dialekter medan andra bör anses vara självständiga språk. När det gäller Älvdalsmålet har det vid flera tillfällen argumenterats för att det bör tillerkännas språkstatus. John Helgander (2016) diskuterar grundligt denna frågeställning. För de övriga målen har oss veterligen liknande krav inte framförts, men det har framlagts förslag om att alla Ovansiljanmålen tillsammans, *dalska* som de kallas i Ovansiljan, skulle få språkstatus. Inom Ovansiljanmålen framstår

² Märk att inte alla ovannämnda drag förekommer i samtliga Ovansiljanmål.

Älvdalsmålet, Våmhusmålet, Moramålet, Sollerömmålet och Orsamålet som närmast besläktade med varandra (i synnerhet gäller detta Älvdalsmålet och Våmhusmålet), medan Oremålet och Venjansmålet kan beskrivas som gruppens två mest perifera varieteter. Huruvida Ovansiljanmålen bör uppfattas som ett eller flera språkssystem är i hög grad beroende av vilket (politiskt) perspektiv man anlägger. En fördjupad diskussion av denna fråga faller dock utanför ramen för denna studie.

Ovansiljanmålen har utvecklats från ett hypotetiskt förstadium, kallat forn-dalska, som har antagits vara en fornöstnordisk varietet, troligen med väst-nordiska inslag (Levander 1925 s. 44 f.). Dagens Ovansiljanmål kan sägas ligga i gränsområdet mellan det östnordiska och det västnordiska. Lars Levander (1925 s. 37 ff.) visar, med stöd i språkdata, att vissa särdrag för dalmålen redan förekom på 1200-talet, såsom visas av diftongeringen av vokaler i vissa latinska lånord (Moramål *kröjna* 'krona', Orsamål *krajna* 'krona', äldre Älvdalsmål *kraunggen* 'krona' av lat. *corona*; äldre Älvdalsmål *prajm* 'runstav' av lat. *primus*, äldre Älvdalsmål *Katraj* 'Katarina' av lat. *Catharina*). I nyare forskning (Schalin 2018, s. 50 ff.) har man hävdats att dalmålen började skilja ut sig från övriga nordiska varieteter redan under sen urnordisk tid (från ca 550 e.Kr.).³ När Ovansiljanmålen börjar beskrivas inom ramen för modern språkvetenskap på 1800-talet (från och med Carl Säve 1852; vi bortser här från tidigare beskrivningar, se Garbacz 2010, s. 30 för en översikt), kan de sägas vara både fullt utbildade och uppvisa särdrag som gör att flera varieteter kan urskiljas. Visserligen skriver Säve (1852 s. 282) bara om fem Ovansiljanmål (i alfabetisk ordning): Moramål, Orsamål, Sollerömmål, Venjansmål och Älvdalsmål. Fram till början av 1900-talet klassificerades nämligen Våmhusmålet som en del av Älvdalsmålet och det var först Levander (1909a s. 4) som argumenterade för att Våmhusmålet bör klassas som ett separat mål. Oremålet räknades i sin tur fram till början av 1900-talet som en del av nedansiljanmålen, en uppfattning som först ändrades med Boëthius (1907 s. 73) som dock menade att Oremålet borde ses som en variant av Moramålet.

I Ovansiljanmålen finner man karakteristiska drag på alla språkliga nivåer: fonologi, morfologi, syntax och lexikon. Bland de karakteristiska dragen inom fonologin kan nämnas bl.a. generellt bortfall av initialt /h/ framför vokal, genomförd diftongering av gamla långa vokaler och kortstavighet i flera av målen (i Moramål, Våmhusmål, Älvdalsmål samt i Orsamål i Skattungbyn enligt Levander 1925).

Enligt Stefan Jacobsson (muntl.) är kortstavigheten ännu väl bevarad åtminstone i Älvdalsmålet, Våmhusmålet och delar av Moramålet (främst, om än inte bara, i Bonäs). Överlånga stavelser finns idag huvudsakligen i Älvdalsmålet och hos vissa äldre talare av Sollerömmålet (Älvdalsmål *grq'lla* ['grā:l:a] 'helt', äldre Sollerömmål *fettvått* ['fe:t:vot:t:] 'buljong'), men de har till viss del också funnits i Oremålet, Moramålet, Venjansmålet och Våmhus-

³ Tack till Stefan Jacobsson som gjorde oss uppmärksamma på detta.

målet (Stefan Jacobsson muntl.). Villkorlig apokope i långstaviga ordformer förekommer idag huvudsakligen i Älvdalsmålet;⁴ den var mer spridd på Levanders tid (dock inte i Ore, Orsa och Våmhus, jfr Levander 1925 s. 225). Villkorlig apokope i både kort- och långstaviga finita och infinita verbformer förekommer idag också i Våmhus, Ore och Orsa (Stefan Jacobsson muntl.). Ovillkorlig (permanent) apokope⁵ var på Levanders tid allmän i hela Ovansiljan (med olika utbredning i ordförrådet i olika socken- och bymål, Stefan Jacobsson, muntl.), liksom även fonematisk nasalitet, som numera huvudsakligen finns i Våmhusmålet och Älvdalsmålet (Älvdalsmål *wið* [wī:ð] ‘vi’ ~ *wið* [wi:ð] ‘ved’). Inom morfologin karakteriseras flera av Ovansiljanmålen av att de har behållit tregenussystemet, rester av kausböjningen och (utom i Venjansmålet och i Oremålet) verbböjning i numerus och person. Syntaxen kännetecknas av att en del äldre nordiska syntaktiska konstruktioner i viss grad bevarats och att nya, säregna syntaktiska mönster utvecklats (se avsnitten 5.3–5.15 nedan). Ovansiljanmålets ordförråd innehåller ord som antingen inte förekommer i andra delar av Norden eller som endast gör det i mycket begränsad utsträckning. Till dessa ord hör bl.a. Älvdalsmål *anndyr* ‘skidspår’, Venjansmål, Våmhusmål *annderja* ‘skidspår’; Älvdalsmål *brinde* ‘älg’, västra Moramål *brindä* ‘alg’; västra Moramål, Venjansmål, Våmhusmål, Älvdalsmål *brågå* ‘röra (på) sig’; Älvdalsmål *kråyse* ‘ansikte’; Moramål, Orsamål, Venjansmål, Våmhusmål, Älvdalsmål *ludda* ‘strumpfot’, västra Sollerörmål *lödda* ‘strumpfot’; Våmhusmål, Älvdalsmål *luok* ‘mindre vattensamling’, Moramål, Oremål, Sollerörmål, Venjansmål *lok* ‘mindre vattensamling’ (jfr Steensland 2006b).

Enligt Levander (1925 s. 3) fanns det omkring 90 000 personer som talade något av dalmålen, det vill säga ett Ovansiljanmål, ett nedansiljanmål eller ett mål från övre Västerdalarna. Detta skulle innebära att upp till några tiotusental av dessa personer talade ett Ovansiljanmål på 1920-talet. I dag talas Ovansiljanmålen av högst omkring 5 600 personer, huvudsakligen äldre. Fördelning av talare per mål presenteras i tabell 1 nedan.

Antalet yngre talare av Älvdalsmålet förefaller ha ökat: år 2007 fanns det endast 50 Älvdalsmålstalare under 15 år (Larsson et al. 2008). Idag uppskattar man att det finns 170 talare som är yngre än 20 år (Ulla Schütt muntl.). Det bör dock understrykas att dessa siffror är uppskattningar som till stor del bygger på egenrapportering och att det inte är fullständigt klart vilka definitioner av talare av älvdalska som har använts i någon av dessa undersökningar.

Förutom att ha flest talare är Älvdalsmålet även det mest livskraftiga av Ovansiljanmålen. Under de senaste årtiondena har det varit föremål för omfattande revitaliserings- och bevarandearbete. Det är också Älvdalsmålet som

⁴ Med *villkorlig apokope* menar vi bortfall av en ändelsevokal som inte är nasaliserad eller står framför en konsonant och som inte heller omedelbart åtföljs av paus.

⁵ Med *ovillkorlig (permanent) apokope* menar vi bortfall av en onasalerad vokal i absolut uttjod, varvid den kvarstående ordformen uppträder med akut accent (och inte längre med den ursprungliga, grava accenten).

Tabell 1. Uppskattat antal talare av Ovansiljanmålen.

Mål	Antal talare	Källa för uppgifterna	Kommentar
Oremål	30	Ringmar & Olander (2020 s. 234), Ann-Christine Elings Blomberg (muntl.)	Den minsta varieteten, endast äldre talare.
Venjansmål	100	Karin Wennberg (muntl.), Erik Abrahamsson (muntl.)	
Sollerömmål	250–300	Sylvia Måsan (muntl.)	
Våmhusmål	350	Ringmar & Olander (2020 s. 234), Erik Abrahamsson (muntl.)	
Orsamål	500	Ringmar & Olander (2020 s. 234)	Inklusive en varietet talad i Skattungbyn.
Moramål	1 300	Erik Abrahamsson (muntl.)	Flest talare i Nusnäs (166), Stranden (150), Färnäs (139).
Älvdalsmål	2 500	Ulm Dalska (www.ulumdalska.se/), Ulla Schütt (muntl.)	Den största varieteten, 170 talare under 20 år.

historiskt sett fått störst uppmärksamhet inom språkvetenskapen sedan det beskrevs av Noreen (1881 s. 7) som »den i allo intressantaste och forntrog-naste formen av dalmålet». Idag är bilden dock mer nyanserad: språkutvecklingen i området under de senaste 144 åren har medfört ökad variation i fråga om vilken varietet som är språkligt mest konservativ. Även om Älvdalsmålet i störst utsträckning bevarat de gamla nasalljuden, har det i flera fall förlorat särskilda ackusativformer av substantiv, vilka däremot finns bevarade i både Våmhusmålet och Orsamålet. Orsamålet bevarar dessutom den äldre dativformen i bestämd plural på *-uma* (t.ex. Orsamål *estuma* 'hästarna.DAT'), som inte längre tycks förekomma i Älvdalsmålet (Älvdalsmål *estum* 'hästar(na).DAT', äldre Älvdalsmål *estume* ~ *estuma* 'hästarna.DAT'). Forskningsintresset har även förskjutits från att huvudsakligen fokusera på det mest ålderdomliga, till att i högre grad omfattas den språkliga variationen i området och de pågående förändringsprocesserna. Icke desto mindre är Ovansiljanmålen – förutom

Tabell 2. Översikt över språkvetenskapliga studier om Ovansiljanmål

Mål	Viktigare arbeten
Älvdalsmål	Säve 1852; Noréen 1881, 1886; Levander 1909a, 1909b, 1920; Björklund 1956; Nyström 1982, 2000; Helgander 1996, 2004, 2005, 2016; Garbacz 2006, 2008, 2010, 2024; Garbacz & Johannessen 2015; Rosenkvist 2010, 2015a,b,c, 2018; Steensland 1994, 2000, 2006a, 2015, 2021; Melerska 2011; Åkerberg 2012; Ásgrímur Angantýsson 2015; Bentzen et al. 2015; Svenonius 2015; Vangsnes 2015; Sapir & Lundgren 2024.
Moramål	Östnors byalag 1990.
Oremål	Boëthius 1907; Tannerhagen 1913; Blomberg 2025
Orsamål	Boëthius 1918; Hansson 1989; Olander 2002; Olander & Eriksson 2004; Olander 2011; Ohlsén & Olander 2013.
Sollerörmål	Björklund 1994; Andersson & Danielsson 1999; Måsan 2002.
Venjansmål	Wennberg 2007.
Våmhusmål	Ask 2000.
Oremål, Orsamål, Våmhusmål och Älvdalsmål	Ringmar & Olander 2020 om kvarlevande ackusativformer i Oremålet, Orsamålet och Våmhusmålet; Jacobsen 2024 om kasussystemet i Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet; Berntzen 2024 om negationsharmoni i Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet.
Moramål, Orsamål, Sol- lerörmål	Kristoffersen 2010 om ändringar av stavelsestrukturen i Moramålet, Orsamålet och Sollerörmålet
Samtliga Ovan- siljanmål	Levander 1925, 1928 – fonologi & morfologi; Nyström 1995 – fonologi; Garbacz 2019 – verbböjning och syntaktiska fenomen; Kristoffersen 2021 – fonologi; OÖD.

Älvdalsmålet – fortfarande mycket bristfälligt språkvetenskapligt beskrivna (Garbacz 2019 s. 202). Ett av syftena med denna artikel är därför att bidra till beskrivningen av syntaxen och morfologin i Ovansiljanmålen såsom de är idag. I tabell 2 ovan ger vi en översikt över språkvetenskapliga studier över

samtliga Ovansiljanmål. När det gäller Älvdalsmålet hänvisas läsaren också till två grundligare översikter: en i Garbacz 2010 (s. 50 ff.) och en i Sapir & Lundgren 2024 (s. 6 ff).

3. Morfologi och syntax i forskningen om de nordiska språken

Den variant av Chomskys generativa grammatik som introducerades i början av 1980-talet kallas princip- och parameterteorin (ett alternativt namn är *GB-teorin* efter den engelska benämningen *Government and Binding*) som presenterades i Chomsky 1981. Inom denna teori har man bl.a. försökt identifiera korrelationer mellan olika språkliga fenomen, exempelvis mellan morfologi och syntax. Princip- och parameterteorin har också påverkat vissa forskningsmiljöer inom nordisk språkvetenskap sedan 1980-talet och framöver. Ett av de arbeten som kom att bli mest inflytelserikt inom forskningen om sambandet mellan morfologi och syntax i de nordiska språken är Holmberg & Platzack 1995. Författarna delar (s. 8) in de nordiska språken i två grupper: fastlandsskandinaviska språk, dvs. modern svenska, danska och norska, samt ö nordiska språk, dvs. modern isländska, modern färöiska (dock med vissa förbehåll), fornnordiska och, värt att notera, Älvdalsmålet.⁶ De hävdar att de syntaktiska skillnaderna mellan dessa språk kan härledas ur två morfologiska parametrar: förekomsten av subjekt–verbkongruens i numerus och person samt kasusböjning. Denna hypotes har testats och vidareutvecklats, och femton år senare föreslog Anders Holmberg (2010a) en modifierad version. I denna nyare modell korrelerar följande syntaktiska konstruktioner med förekomsten av verbböjning i numerus och person: oblika subjekt, kilkonstruktion, expletiva nollsubjekt, generiska nollsubjekt, formella subjekt vid transitiva verb (s.k. transitiva expletiver) samt postponering av tunga subjekt. Till skillnad från tidigare arbeten räknar Holmberg (2010a s. 13 f.) inte längre med att fenomen såsom V till I-flyttning⁷ eller inbäddade frågesatser utan resumptivt *som* korrelerar med verbböjning i numerus och person. Han menar inte heller att några syntaktiska egenskaper kan kopplas till förekomsten av morfologiskt kasus. Också listan över språk som klassificeras som ö nordiska har i Holmbergs (2010a) modell förkortats: den omfattar endast

⁶ Beteckningen »ö nordiska språk» (eng. *Insular Scandinavian*, förkortat ISc.) är egentligen lite missvisande, då den inte primärt baseras på den geografiska placeringen av de aktuella språken, utan på språkens morfologiska struktur: »The I[nsular]Sc[andinavian] languages are typical representatives of so-called synthetic languages, having a fairly rich system of agreement morphology as well as case morphology. In comparison, the M[ainland] Sc[andinavian] languages are more analytic: [...]» (Holmberg & Platzack 1995 s. 8).

⁷ Med V till I-flyttning menar vi i denna artikel fa-ordföljden i alla subjektsinitiala bisatser, utom i att-satser som är underordnade hävdande och semi-faktiva predikat.

isländska och inkluderar inte längre färöiska, fornnordiska eller Älvdalsmålet. För Älvdalsmålet del menar för övrigt Holmberg (2010a s. 13) följande:

[...] I get the impression that, with regard to the parameter discussed in this paper, Oevdalian is a MSc language but with some archaic features (case morphology, vestiges of verb agreement, verb raising) and some new features (pro-drop of IPL and 2PL pronouns).

Ett annat inflytelserikt arbete om nordiska språk där syntax och morfologi kopplats samman är en artikel av Bobaljik & Höskuldur Þráinsson 1998. Författarna argumenterar för att språk med ett verbböjningssystem där ändelser för tempus och kongruens är tydligt åtskilda uppvisar så kallad *Split-IP*, det vill säga att deras I-domän (som ungefär motsvarar mittfältet i satsschemat) är utvidgad. Detta medför att språken tillåter transitiva expletiver, egentliga subjekt i den kanoniska subjektpositionen och objektsskifte av nominalfrasobjekt samt att de kräver V till I-flyttning (Bobaljik & Höskuldur Þráinsson 1998 s. 67).

Själva hypotesen att verbböjning i numerus och person korrelerar med V till I-flyttning går under namnet *The Rich Agreement Hypothesis*, och den formulerades som en absolut korrelation av Rohrbacher (1999 s. 138):

Agreement is a referential category with lexically listed affixes (projecting AgrP in syntax and triggering overt verb movement) in exactly those languages where regular subject-verb agreement minimally distinctively marks the referential agreement features such that in at least one number of one tense, the person features [1ST] and [2ND] are distinctively marked.

Efter att flera studier hade visat att den tvåsidiga korrelationen mellan verbflyttning till I och »rik» verbmorfologi kan vara svår att försvara, föreslog Jonathan Bobaljik (2002 s. 132) en enkelriktad version av samma hypotes: »If a language has rich inflection then it has verb movement to Infl.» Denna formulering fångar bl.a. in data från flera nordiska dialekter som uppvisar någon grad av verbflyttning utan att samtidigt ha verbböjning i person och numerus, såsom vissa nordnorska varieteter (Bentzen 2007). Data från Älvdalsmålet, presenterade i Garbacz 2010, samt data från andra Ovansiljanmål i Garbacz 2019, visar emellertid att även varieteter som uppvisar verbböjning i person och numerus antingen kan sakna obligatorisk V till I-flyttning eller sakna V till I-flyttning överhuvudtaget. Denna konklusion var problematisk för förfäktarna av hypotesen och följaktligen gjorde Koenenman & Zeijlstra (2014 s. 579 ff.) ett försök att rädda *The Rich Agreement Hypothesis* i mötet med data från Älvdalsmålet genom att anta att målet har en extra adverbialposition i mittfältet som gör att verbflyttning till I inte blir synlig. De lade dock inte fram något oberoende stöd för att anta en sådan position, varför det

förslag de lägger fram framstår som *ad hoc*; se kritiken av förslaget i Garbacz 2019 (s. 217). Tvica (2017) konstaterar efter att ha analyserat 24 språk från vitt skilda språkfamiljer att inga data från de undersökta språken kunde falsifiera *The Rich Agreement Hypothesis*. Visserligen var det sex språk där hypotesen inte kunde testas och inget av de testade språken var ett germanskt eller ett indoeuropeiskt språk.

Flera andra syntaktiska fenomen har fått mycket uppmärksamhet i den nordiska syntaxlitteraturen, några av dem ytterst sällsynta (t.ex. dubbelt subjekt), andra ovanliga (t.ex. negationsharmonin) och ytterligare några tämligen vanliga (t.ex. utvidgad användning av bestämd form), utan att de för den delen kopplats till några specifika morfologiska företeelser.

I denna artikel presenterar vi språkliga data från Ovansiljanmålen med avseende på fenomen som vi uppfattar som centrala i den dialektsyntaktiska litteraturen över tid:

- (i) **Kasusböjning**
- (ii) **Verbböjning i person och numerus**
- (iii) **V till I-flyttning**, dvs. fa-ordföljden i alla subjektsinitiala bisatser, utom i *att*-satser som är underordnade hävdande och semi-faktiva predikat med huvudsatsprosodi
- (iv) **Icke-referentiella nollsubjekt**, dvs. frånvaro av det formella *det* i presenteringskonstruktioner eller i satser med så kallade väderverb (t.ex. *regna, snöa, blåsa*)
- (v) **Referentiella nollsubjekt**, dvs. utelämnning av subjekt uttryckt genom personligt pronomen från flera positioner än endast fundamentet
- (vi) **Generiska nollsubjekt**, dvs. frånvaro av det generiska subjektet (sv. *man*, Ovansiljanmål *an*)
- (vii) **Dubbelt subjekt**, dvs. upprepning av ett subjekt i fundamentet med ett pronominellt subjekt på subjektets kanoniska plats
- (viii) **Oblika subjekt**, dvs. subjekt till så kallade *upplevarverb* (Falks 1997 term) som står i annat kasus än nominativ
- (ix) **Stilistisk framflyttning (kilkonstruktion)**, dvs. placering av (typiskt korta) syntaktiska led mellan bisatsinledare och finit verb i bisatser utan synligt subjekt
- (x) **Placering av egentliga subjekt på subjektsplatsen i expletiva konstruktioner**
- (xi) **Placering av tunga subjekt på objektets plats**
- (xii) **Transitiva expletiver**, dvs. användning av formellt *det* i satser med transitiva verb

- (xiii) **Objektsskifte av nominalfrasobjekt**, dvs. placering av nominalfrasobjekt före negationen i subjektsinitiala satser med ett presens- eller preteritumböjt huvudverb
- (xiv) **Negationsharmoni**, dvs. förekomst av två eller flera negativa element i samma sats som tillsammans uttrycker en semantisk negation
- (xv) **Utvidgad användning av bestämdhet**, dvs. bruk av substantivets bestämda form i kontexter där rikssvenskan använder naken form.

4. Dataunderlaget

Denna artikels empiriska bas utgörs dels av data från Ovansiljanmålen som föreligger i form av publicerade vetenskapliga arbeten, dels av data som författarna samlat in själva under olika fältarbeten i regionen eller som vi fått ta del av. Vi har valt att använda oss av alla tillgängliga data för att kunna ge läsaren en så komplett bild av Ovansiljanmålets syntaktiska och morfologiska struktur som möjligt (och dess utveckling över tid där det har varit möjligt). Författarnas egeninsamlade data kan delas in i tre undergrupper: (i) data insamlade av Piotr Garbacz under ett fältarbete 2010, (ii) data insamlade av samtliga författare under två fältarbeten år 2024 och (iii) kompletterande data insamlade av Piotr Garbacz på distans från informanter i Ovansiljan under våren 2025. Nedan redogör vi för hur materialet har samlats in.

4.1. Syntaxdata redovisade i tidigare forskning

Bland Ovansiljanmålen är det Älvdalsmålets syntax som hittills har undersökts mest ingående. Flera av de relevanta morfologiska och syntaktiska fenomen som står i fokus för denna studie har behandlats i tidigare forskning om älvdalska, och dessa presenteras i tabell 3 nedan. Syntaktiska och morfologiska fenomen i de övriga Ovansiljanmålen presenteras i tabell 4 nedan.

Bland de arbeten som nämns i tabell 3 och 4 utmärker Berntzen 2024 och Jacobsen 2024 sig som fördjupade studier av negationsharmoni respektive kasus i tre Ovansiljanmål (Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet). Ringmar & Olander 2020 fokuserar på förekomsten av kvarlevande akkusativformer i Oremålet, Orsamålet och Våmhusmålet. Dahl 2015 ger en bred översikt över olika typer av utvidgad bestämdhet i de nordiska språken, inklusive i Ovansiljanmålen, med datamaterial hämtat huvudsakligen från Moramålet, Orsamålet, Sollerömmålet och Älvdalsmålet. Garbacz 2019 utgör ett teoretiskt bidrag där data från Ovansiljanmålen används för att pröva två hypoteser om sambandet mellan morfologi och syntax.

Tabell 3. Morfologiska och syntaktiska fenomen i Älvdalsmålet behandlade i tidigare forskning.

Fenomen	Referenser
Kasus	Levander 1909a, 1928; Åkerberg 1957; Helgander 2004 s. 27 ff., 2005 s. 20 ff.; Svenonius 2015; Steensland 2015; Jacobsen 2024
Verb böjning i numerus och person	Levander 1909a, 1928; Ásgrímur Angantýsson 2015; Garbacz 2010, 2019
V till I-flyttning	Levander 1909a s. 124; Garbacz 2006, 2010, 2015, 2019; Ásgrímur Angantýsson 2015; Rosenkvist 2015c
Icke-referentiella nollsubjekt	Garbacz 2010 s. 68 f. och s. 193, 2019 s. 224
Referentiella nollsubjekt	Levander 1909a s. 109; Rosenkvist 2010, 2018
Generiska nollsubjekt	Garbacz 2010 s. 72, s. 196, 2019 s. 224
Dubbelt subjekt	Levander 1909a s. 109; Rosenkvist 2015a
Oblika subjekt	Garbacz 2010 s. 70, s. 194, 2019 s. 223
Stilistisk framflyttning (kilkonstruktion)	Levander 1909a s. 122; Garbacz 2010, 2019 s. 222
Subjektsplacering i expletiva konstruktioner	Garbacz 2019 s. 212 f.
Placering av tunga subjekt på objektets plats	Garbacz 2019 s. 223 f.
Transitiva expletiver	Garbacz 2010 s. 71 och s. 195, 2019 s. 211
Objektsskifte av nominalfrasobjekt	Garbacz 2010 s. 73 f. och s. 200, 2019 s. 213 f.
Negationsharmoni	Garbacz 2008, 2010 s. 85 ff. och s. 201 ff.; Rosenkvist 2015b; Berntzen 2024
Utvidgad användning av bestämd form	Levander 1909a s. 95; Dahl 2015 s. 46–156

Tabell 4. Morfologiska och syntaktiska fenomen i Ovansiljanmålen (utom Älvdalsmålet) behandlade i tidigare forskning.

Fenomen	Mål	Referenser
Kasus	Våmhusmålet	Ringmar & Olander 2020; Jacobsen 2024
	Orsamålet	Ringmar & Olander 2020; Jacobsen 2024
	Oremålet	Ringmar & Olander 2020
Verbböjning i person och numerus	Samtliga mål	Garbacz 2019 s. 207 ff.
V till I-flyttning		Garbacz 2019 s. 209 f.
Icke-referentiella nollsubjekt		Garbacz 2019 s. 224 f.
Generiska nollsubjekt		Garbacz 2019 s. 224 f.
Oblika subjekt		Garbacz 2019 s. 223
Stilistisk framflyttning		Garbacz 2019 s. 222
Subjektsplacering i expletiva konstruktioner		Garbacz 2019 s. 212 f.
Placering av tunga subjekt på objektets position		Garbacz 2019 s. 223 f.
Transitiva expletiver		Garbacz 2019 s. 211
Objektsskifte av nominalfrasobjekt		Garbacz 2019 s. 213 f.
Utvidgad bestämdhetsanvändning		Dahl 2015 s. 46–156
Negationsharmoni	Venjansmålet	Berntzen 2024
	Orsamålet	

4.2. Datainsamlingar 2010 och 2024

I maj 2010 genomförde Piotr Garbacz fältarbete inom områdena för de traditionella socknarna Mora, Orsa, Sollerön och Venjan bekostat av Nordic Centre of Excellence in Microcomparative Syntax (NORMS) vid Universitetet i Tromsø. I fältarbetet undersöktes V till I-flyttning, stilistisk framflyttning, oblika subjekt, icke-referentiella nollsubjekt, generiska nollsubjekt, transitiva expletiver och placering av tunga subjekt på objektets position. För Moramålet anlätades sju informanter (fyra kvinnor och tre män, f. 1924–1948), för Orsamålet sex informanter (sex kvinnor f. 1928–1962), för Sollerörmålet tre informanter (tre kvinnor f. 1935, 1958 och 1985) och för Venjansmålet tre informanter (två män f. 1934, 1955 och en kvinna f. 1939). I undersökningen användes Likert-skalan.

Under 2024 genomförde författarna två datainsamlingsresor till Ovalsiljan inom ramen för två universitetskurser vid Universitetet i Oslo (NOR4173: Fordjupingsemne i nordisk språkvitskap: språkhistorie og språkendring i mars och NOR2111/4112: Syntaks og morfologi i nordiske språk i oktober). Syftet med resorna var att låta studenterna genomföra fältarbete som en obligatorisk del av kursen, samtidigt som materialinsamlingen skulle bidra till att fylla ut kunskapsluckor om Ovalsiljanmålens syntax. Båda resorna bekostades i sin helhet av Institutt for lingvistiske og nordiske studier vid Universitetet i Oslo.

Nedan presenteras information om de undersökta språkliga fenomenen, antalet informanter, den metod som användes, namn på den som genomförde undersökningen samt tidpunkten för datainsamlingen.

Negationsharmoni undersöktes i fyra mål: Moramålet, Oremålet, Sollerörmålet och Venjansmålet. För Moramålet deltog fyra informanter: tre män födda 1937, 1947 och 1948 samt en kvinna född 1951. Studien använde sig av Likert-skalan och utfördes av Brynjar Olsnes Østmo-Sæter i mars 2024. För Oremålet deltog två informanter, en man född 1948 och en kvinna född 1952. Även här användes Likert-skalan och undersökningen genomfördes av Daniel Bemar Rasmussen Emblem i mars 2024. För Sollerörmålet deltog fem informanter: fyra kvinnor födda 1942, 1951, 1952 och 1958 samt en man född 1948. Också denna studie använde sig av Likert-skalan och utfördes av Sandra Lien Reksnes i mars 2024. I undersökningen av negationsharmoni i Venjansmålet deltog tre informanter: två kvinnor födda 1939 och 1942 samt en man född 1943. Här användes i stället *forced choice*-metoden. Studien genomfördes av Yasmin Ullestad i oktober 2024.

Utelämning av expletiva subjekt undersöktes i tre mål: Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet. Alla undersökningarna använde sig av Likert-skalan. För Orsamålet deltog fyra informanter: tre kvinnor och en man födda mellan 1932 och 1948. Studien utfördes av Sandra Lien Reksnes i oktober 2024. För Våmhusmålet deltog två informanter: en man född 1950 och en kvinna född 1952. Undersökningen genomfördes av Sandra Lien Reksnes i oktober 2024. För Älvdalsmålet deltog fyra informanter: tre kvinnor födda

1945, 1953 och 1959 samt en man född 1962. Undersökningen genomfördes av Aleksandra Ramstad Racheck i mars 2024.

Möjligheten att ha **dubbla subjekt** undersöktes i Venjansmålet och Våmhusmålet och utfördes av Brynjar Olsnes Østmo-Sæter i oktober 2024. För Venjansmålet deltog två informanter: en kvinna född 1939 och en man född 1943. Studien använde sig av *forced choice*-metoden. För Våmhusmålet deltog fyra informanter: en man född 1950 och tre kvinnor födda 1952, 1954 och 1955. Denna delstudie använde sig av Likert-skalan.

Kasusformer hos proprier undersöktes i Oremålet med två informanter, en man född 1948 och en kvinna född 1952. Metoden var *forced choice*, och undersökningen genomfördes av Daniel Bemar Rasmussen Emblem i mars 2024.

Kasusformer hos appellativer undersöktes i Oremålet och deltagare i undersökningen var två kvinnliga informanter födda 1946 och 1952. Metoden var *forced choice*, och studien genomfördes av Jan Einar Slethei i oktober 2024.

Delstudien om **verbkongruensformer vid omvänd ordföljd** genomfördes på Orsamålet av Celine Vendelbo Mikkelsen i mars 2024. Fem kvinnliga informanter (födda 1932, 1938, 1939, 1946 och 1950) deltog. I undersökningen användes Likert-skalan.

Utvidgad bestämdhetsanvändning undersöktes i Orsamålet med fyra informanter: tre kvinnor och en man födda mellan 1932 och 1948. Undersökningen utfördes av Sandra Lien Reksnes i oktober 2024 med hjälp av Likert-skalan.

Vid samtliga datainsamlingar eliciterades data med hjälp av acceptabilitetsbedömningar. Denna metod valdes dels därför att det är den mest effektiva datainsamlingsmetoden i en situation där en digital, sökbar korpus saknas för de flesta Ovansiljanmål (med undantag för Älvdalsmålet, där det finns en mycket liten, morfologiskt och syntaktiskt taggad korpus på strax över 14 000 ord; se Garbacz & Johannessen 2015 s. 12 f.), dels därför att den också möjliggör insamling av negativa data. Informanter – huvudsakligen äldre L1-talare av respektive Ovansiljanmål – exponerades för testmeningar (från omkring 20 till 60 per informant och insamlingstillfälle, beroende på undersökningens tema), där olika syntaktiska fenomen testades. Meningarna hade i förväg översatts till respektive mål av kontaktpersoner i området, samtliga L1-talare. Informanterna fick därefter ta ställning till meningarna i skriven form. Två olika metoder användes: en Likert-skala från 1 till 5, där 1 motsvarade en ogrammatisk mening och 5 en fullständigt grammatisk sådan, samt *forced choice*-metoden, där informanter fick välja mellan ett begränsat antal (två eller tre) fördefinierade alternativ.

Att testa acceptabiliteten av syntaktiska fenomen med hjälp av Likert-skala är en etablerad metod inom experimentell syntax. Den huvudsakliga fördelen med denna metod är att den möjliggör graderade bedömningar av språkliga konstruktioner, snarare än att begränsa informanternas val till binära alterna-

tiv. Därmed kan språklig variation fångas upp i högre grad, vilket är särskilt värdefullt vid undersökningar av subtila skillnader mellan olika konstruktionsstyper. Eftersom Likert-skalan baseras på subjektiva bedömningar finns dock risken att informanter tolkar de numeriska värdena olika. Det är heller inte ovanligt att osäkerhet hos informanter leder till att svaren koncentreras kring mittpunkten av skalan (jfr Schütze & Sprouse 2013 s. 33 f.). Den så kallade *forced-choice*-metoden tvingar å andra sidan fram ett tydligt val även i situationer där informanterna annars hade uttryckt tvekan eller osäkerhet (jfr Schütze & Sprouse 2013 s. 31 f.). Valet av metod berodde dels på vilka syntaktiska fenomen som undersöktes, dels på den sociala kontexten för själva insamlingssituationen.

4.4. Kompletterande datainsamling våren 2025

I april 2025 genomförde Piotr Garbacz ytterligare undersökningar för att komplettera den bild av ovansiljansk syntax som författarna erhållit i samband med fältarbetena. Dessa kompletterande undersökningar rörde (i) **icke-referentiella nollsubjekt** i Moramålet, Oremålet, Orsamålet, Sollerörmålet, Venjansmålet och Våmhusmålet; (ii) subjektsubblering i Moramålet, Oremålet, Orsamålet och Sollerörmålet; (iii) **kasusformer** i Moramålet och Sollerörmålet och (iv) **negationsharmon**i i Oremålet. Testmeningarna skickades via e-post till aktuella informanter i Ovansiljan, vilka ombads ta ställning till om meningarna kunde anses vara möjliga att yttra på respektive mål (i form av en *ja/nej*-bedömning, se Schütze & Sprouse 2013 s. 32 f.). Även om metoden kan anses ha vissa metodologiska begränsningar, ger den en snabb översikt över den potentiella förekomsten av specifika fenomen i olika mål och lämpar sig därför bra för en kompletterande undersökning (Schütze & Sprouse 2013 s. 33). Fenomenen testades på tre informanter i Mora (män födda 1937, 1948 och 1974), två informanter i Ore (två kvinnor födda 1946 och 1952), en informant i Orsa (en kvinna f. 1963), två informanter på Sollerön (två kvinnor f. 1951 och 1958), en informant i Venjan (en kvinna f. 1939) och tre informanter i Våmhus (f. 1952, 1954 och 1955). Undersökningen bör, på grund av sin summariska natur, ses som ett första steg i en vidare kartläggning av syntaktiska och morfologiska strukturer i Ovansiljanmälen.

4.5. Metodologisk reflektion

Medan inhämtning av acceptabilitetsbedömningar med hjälp av Likert-skalan och *forced choice*-metoden kan betecknas som formella datainsamlingsmetoder, får en datainsamling via e-post med hjälp av en *ja/nej*-bedömning anses vara av låg formalitetsgrad. Det kan därmed uppstå en fråga om huruvida data som samlats in på detta sätt kan anses tillförlitliga. Schütze & Sprouse (2013 s. 31) påpekar, med stöd i flera studier (Featherston 2009, Phillips 2009, Sprouse & Almeida 2012, Sprouse et al. 2013), att en övergång från infor-

mella till mer formella insamlingsmetoder tenderar att ha mycket liten inverkan på resultaten, något som tyder på att också de mindre formella metoderna kan anses pålitliga. Också vid de formella metoderna finns risken att informanter kan påverkas av sin metalingvistiska medvetenhet och anpassa sina bedömningar efter vad de uppfattar som »korrekt», snarare än efter vad som faktiskt känns naturligt för dem. Detta gäller i synnerhet vid undersökningar av språkfenomen som informanterna har ett förhållande till, som exempelvis kasus i Älvdalsmålet som ibland uppfattas som mer livskraftigt än vad det i praktiken är. Samtidigt finns det fenomen som är mer svårfångade. I vår undersökning av dubbelt subjekt observerade vi att flera av informanterna initialt avvisade konstruktionen, men efter att ha uttalat meningarna högt för sig själva konstaterade de att den faktiskt var möjlig i deras språk. Konstruktionen visade sig kräva en särskild prosodi, där satsens andra subjekt betonas.

Data i denna artikel är emellertid så gott som uteslutande insamlade från äldre talare som växte upp i en tid och i miljöer där de lokala målen stod starkt. Orsaken till det är att de flesta (om än inte alla) yngre talare av Ovansiljanmålen idag måste betraktas som arvspråkstalare, dvs. talare vars dominanta språk är storsamhällets huvudspråk, svenska (jfr Jacobsen 2024 s. 46 ff.). Genom att samla in data från äldre informanter har vi försökt att hålla oss borta från arvspråksproblematiken samt potentiell språkförlust och interferens från standardsvenskan.

Sammanfattningsvis anser vi att vi i huvudsak har lyckats fånga informanternas språkliga intuitioner, i den meningen att vi som minimum har fått en indikation på vilka konstruktioner som kan vara möjliga i Ovansiljanmålen och vilka som sannolikt inte är det.

5. Morfologiska och syntaktiska drag i Ovansiljanmålen

I detta avsnitt redovisar vi våra resultat och presenterar en systematiserad översikt över de aktuella fenomenen i artikeln. Vårt mål är både att ge läsaren en så heltäckande bild som möjligt och – i de fall där det går – att visa den diakrona utvecklingen av ett givet fenomen.

5.1. Kasus

Enligt Levander (1925–28 2 s. 109 ff., 170 ff.) uppvisade samtliga Ovansiljanmål ett kasussystem med tre kasus: nominativ, dativ och akkusativ.⁸ Dessa realiserades hos såväl substantiv som adjektiv och pronomen. Egennamn och släktskapsbeteckningar hade också särskilda, ändelselösa vokativformer – ett

⁸ Levander (1925–28 2 s. 100) räknar också med genitiv som ett kasus hos substantiven, men eftersom de gamla genitivändelserna av exemplen att döma enkom fungerar som possessivmarkörer räknar vi inte med genitiv i Ovansiljanmålen, ej heller på Levanders tid.

fjärde kasus (Levander 1925–28 2 s. 110 f., 128). En viss synkretism hade redan förekommit och förändringstendenser i kasussystemet kunde skönjas (ibid.). Idag återstår spår av detta trekasussystem i samtliga mål. Det står starkast i Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet, medan det har reducerats betydligt i Moramålet, Oremålet, Sollerömmålet och Venjansmålet.

Kasussystemen i Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet har nyligen undersökts i detalj, dock utan hänsyn till den nyutvecklade vokativen, av Jacobsen (2024), som konstaterar att systemen i dag är mer reducerade än de som dokumenterats hos Levander (1925–28 2). Förändringarna som Levander observerade bekräftas av Jacobsens undersökning. Jacobsen (2024 s. 121 f.) konstaterar att det strukturellt minst förändrade systemet finns i Orsamålet, där flera informanter fortfarande upprätthåller ett trekasussystem för appellativer och en distinktion mellan grundform och oblikform/dativform⁹ för *proprier*. Yngre informanter uppvisar i högre grad avvikelser eller saknar ett produktivt kasussystem. I Våmhusmålet och Orsamålet har tendensen att använda ackusativformer i ursprungliga dativkontexter generaliserats över flera paradigm. Dativformer accepteras endast av ett fåtal av Jacobsens informanter, medan upp till hälften av informanterna konsekvent föredrar ackusativformer i samtliga oblika kontexter, även vid *proprier*. Kasussystemet har därmed utvecklats mot ett tvåkasussystem (nominativ–oblikform), där ackusativformerna blivit den oblika formen. I Älvdalsmålet har de flesta informanter också reducerat kasussystemet till två kasus: en grundform och en dativform, medan den äldre distinktionen mellan nominativ och ackusativ har gått förlorad. Flera informanter använder sällan eller (med undantag av pronomina) aldrig kasusmarkering, och *proprier* förefaller i hög grad ha blivit oböjliga i det moderna Älvdalsmålet. Vad gäller pronomina uppvisar samtliga tre mål tendenser till ett nominativ–oblik-system, vilket är mest framträdande i Våmhusmålet, följt av Älvdalsmålet, och minst i Orsamålet, där flertalet informanter fortfarande använder ett trekasussystem. I den pronomina böjningen tycks dativformer ha överförts till den nya oblikformen, även om viss individuell variation förekommer. Det är möjligt att standardsvenskans pronomina paradigm i tredje person har påverkat denna utveckling, eftersom de svenska formerna som används i oblika kontexter ofta är fonologiskt lika dativformerna i Ovensiljanmålen.

När det gäller Älvdalsmålet råder det en diskrepans mellan de faktiska förhållandena i målet och de beskrivningar av det som finns i de två grammatiktor som hittills utkommit (Åkerberg 2012 och Sapir & Lundgren 2024) samt i läromedel (t.ex. Nyström & Sapir 2018 och Andersson 2023–24). Nyare studier (bl.a. Svenonius 2015 och Jacobsen 2024) visar att kasussystemet har genomgått omfattande förändringar under 1900- och 2000-talen: det tidigare

⁹ Vi skiljer här mellan oblikform och dativform: med oblikformer menar vi här former som går tillbaka på den gamla ackusativen medan vi med dativformer menar gamla dativformer i ett tvåkasussystem.

trekasussystemet har reducerats till ett tvåkasussystem med grundform och dativform och kasusdistinktioner förekommer främst hos personliga pronomen och substantiv i bestämd form. Dativformen påträffas numera oftast efter prepositioner, i mindre utsträckning efter verb och nästan aldrig efter adjektiv. Detta gäller framför allt de äldsta talarna (jfr Garbacz 2010, Garbacz & Johannessen 2015, Svenonius 2015, Helgander 2016), medan kasussystemet hos en del yngre talare i stort sett har upplösts (jfr Helgander 2016 med där angivna referenser), med mindre dessa talare aktivt lärt sig kasusdistinktioner i revitaliseringsprocessen. Denna tendens till kasusreduktion varken speglas eller nämns i någon avsevärd utsträckning i de två grammatikorna över Älvdalsmålet (Åkerberg 2012, Sapir & Lundgren 2024), som opererar med ett trekasussystem för substantiv (i både bestämd och obestämd form), adjektiv, pronomen och räkneord.¹⁰ Detsamma gäller för de läroböcker i Älvdalsmål som riktar sig till både barn och vuxna (Andersson 2023–2024), där inlärare alltså presenteras för det kasussystem som var vanligt bland talare födda omkring mitten av 1800-talet. Också den skönlitterära produktionen på älvdalska använder i allmänhet detta äldre kasussystem (undantag utgörs t.ex. av Larsson 1985 och Andersson 2005, jfr Garbacz 2024). Däremot förefaller den nyutvecklade vokativen att stå starkt i Älvdalsmålet. Den förekommer hos släktskapstermer och hos personnamn och bildas genom att den sista vokalen apokoperas eller, när apokope inte är fonologiskt möjlig, genom att betoningen förskjuts till ordets sista stavelse, t.ex. *muna* ‘mor.NOM’ > *mun!* ‘mor.VOK’, *Friða* ‘Frida.NOM’ > *Frið!* ‘Frida.VOK’, *Gunnar* ‘Gunnar.NOM’ > *Gunnar!* ‘Gunnar.VOK’. Fenomenet är belagt i Älvdalsmålet sedan åtminstone 1733, se Lars Steensland (2015) som också ger en beskrivning av vokativt kasus i dagens Älvdalsmål. De övriga Ovansiljanmålen är inte undersökta på denna punkt sedan Levanders tid (se Levander 1925–28 2 s. 110 f.).

För Oremålet rapporterar Ringmar & Olander (2020) att det, likt Orsamålet och Våmhusmålet, bevarat de gamla akkusativformerna i högre grad än dativformerna. Trots att författarna inte skiljer systematiskt mellan kasusform och kasuskontext, konstaterar de att »[a]ckusativen är ännu levande i Våmhus, Orsa och Ore och står här starkare än dativen, vilket är typologiskt ovanligt i ett skandinaviskt sammanhang» (Ringmar & Olander 2020 s. 238). Dessa resultat överensstämmer i stort med Jacobsens resultat för Orsamålet (Jacobsen 2024 s. 76 ff.) och Våmhusmålet (Jacobsen 2024 s. 89 ff.). Ringmar & Olander baserar sina data för Oremålet på endast en informant (vilken, med tanke på

¹⁰ Det ska dock sägas att båda grammatikorna har som mål att återupprätta (eller i alla fall beskriva) den så kallade »regelbundna älvdalskan» (Åkerberg 2012 s. 23, Sapir & Lundgren 2024 s. xvii) vilket medför att författarna inte tagit mycket hänsyn till hur varietetens kasusmorfologi faktiskt ser ut idag. Åkerberg går så långt att han yttrar att »[n]ågon modern älvdalska med regelbundna grammatiska drag har inte uppstått». Sapir & Lundgrens (2024 s. xvii) huvudmål med grammatiken är att »provide an exhaustive account of ‘preserved’ or ‘Late Classical Elfdalian (LCE)’, the predominant language used in the parish of Övdaln in Dalarna, Sweden by people born before 1900, as well as one of its modern varieties, ‘Revitalised LCE’».

det låga antalet talare, ändå representerar en betydlig del av den dialekttalande populationen i socknen). Deras data visar att akkusativformer inte bara lever kvar i ursprungliga akkusativa kontexter utan också har ersatt dativformer i dativstyrda kontexter. De rapporterar också att akkusativformer i singularis (på *-an/-a* i maskulinum resp. femininum) inte sällan används hos attributiva adjektiv även i subjektsställning med huvudordet i nominativ: *jänn stur pöjkä* ersätts av *jänn sturan pöjkä* 'en stor pojke' och *jäno stur kulla* av *jäna stura kulla* 'en stor flicka'. Den starkare ställningen för akkusativformer i förhållande till dativformer bekräftas även i Sletheis undersökning, genomförd i Ore i oktober 2024. I denna föredrog informanterna exempelmeningar med akkusativ i traditionellt dativstyrda kontexter, t.ex. *Botje står ti hylllo* 'Boken står i hyllan', med akkusativformen *hylllo* efter prepositionen *ti*, som traditionellt styr dativ framför *Botje står ti hylln* (med dativformen *hylln*). När det gäller dativformer har Sletheis undersökning också visat att dessa ibland väljs efter traditionellt dativstyrande prepositioner, men att informanternas intuition på denna punkt förefaller vacklande, t.ex. accepteras både *Dämm e mä bekenntom_{DAT} sajnär* och *Dämm e mä bekenntär_{NOM} sajnär* 'De är hos sina vänner'. De gamla akkusativformerna föredras för direkt objekt, oberoende av vilket kasus som det aktuella verbet traditionellt styrde. Emblems undersökning genomförd i mars 2024 visar i sin tur att böjning av egennamn i Oremålet i grundform och oblikform (t.ex. *Anna_{NOM} – Anno_{OBL}, Lars_{NOM} – Larsa_{OBL}*) fortfarande är produktiv idag.

I Solleröområdet finns enligt Andersson & Danielsson (1999 s. 357 ff.) kasusböjning i grundform (som författarna kallar nominativ) och dativform. Endast bestämda substantiv kan kasusböjas (1999 s. 357); dessutom kasusböjs personliga, possessiva och indefinita pronomen (1999 s. 368 ff.). För demonstrativa pronomen noteras att kasusböjning av dessa inte längre är produktiv (1999 s. 369). Dativformer förekommer efter prepositioner (1999 s. 373 f.) och vissa verb (1999 s. 367). Lokala ortnamn kan också anta dativformer (1999 s. 358). Samtidigt konstaterar författarna att de gamla dativformerna inte längre används av yngre talare (1999 s. 367, 373). I dag förefaller dativformer inte längre användas produktivt i Solleröområdet (Sylvia Måsan muntl.), inte ens i prepositionsstyrda kontexter – den kontext där dativformer annars tenderar att kvarstå längst i Ovansiljanmälen.

I Moramålet finns fortfarande dativformer av substantiv i (huvudsakligen) bestämd form (Östnors byalag 1990 s. 79 ff.). I plural är de bestämda formerna formellt identiska med de obestämda, både i nominativ och dativ, exempelvis *dågå* 'dagar/dagarna' och *dagum* 'dagar.DAT/dagarna.DAT' (Östnors byalag 1990 s. 81). Kasusböjning av ortnamn är också belagd (Östnors byalag 1990 s. 148). Personliga pronomen tycks uppvisa ett tvåformssystem: en subjektform som går tillbaka på den äldre nominativformen, och en objektsform som svarar mot den tidigare dativformen.

I Venjansmålet förekommer det numera endast dativformer av substantiv i bestämd form efter vissa prepositioner (Wennberg 2007 s. 20). Utifrån både Wennbergs beskrivning (ibid.) och hennes översättning av Olsson (2008),

tycks det enbart vara vissa prepositioner – främst *a* ‘åt’ och *frå* ‘från’ – efter vilka substantiv kan stå i dativ. Andra prepositioner som traditionellt har krävt dativ i Ovansiljanmålen, exempelvis *i* ‘i’ vid befintlighet, gör det inte längre i Venjansmålet. När det gäller pronomina verkar de traditionella ackusativa formerna i hög grad ha övertagit rollen som oblika former. Ett undantag utgörs av pronomenet *hon*, där också den äldre dativformen *änn* (jfr. fornsvenska *hænne*) fortfarande kan användas i vissa kontexter.

5.2. Verbkongruens i numerus och person

Enligt Levander (1925–28 2 s. 246 ff.) uppvisade alla Ovansiljanmål utom Venjansmålet verbkongruens i både numerus och person. Detta kongruenssystem påminde starkt om det fornsvenska: i singular var verbformerna identiska för alla personer, medan det i plural förekom separata former för första, andra och tredje person. Detta mönster gällde för såväl presens som preteritum. Venjansmålet utgjorde ett undantag då det saknade personkongruens i indikativ, medan imperativformer, såsom *gōkir* ‘gå.2.PL’ förekom, se Levander (1925–28 2 s. 164, 166).

I Våmhusmålet, Venjansmålet, delar av Moramålet, Orsamålet och Oremålet ersattes tredje person plural ofta med den motsvarande singularformen (Levander 1925–28 2 s. 163). Detta gällde också verbet *åvå* ‘ha’ i Älvdalsmålet som i vissa kontexter, speciellt när verbformen var trycksvag, ersatte den äldre formen *åvå* ‘har.3.PL’ med den singulara formen *ar* ‘har.sg’ (ibid.). I Skattungbyn (Orsamålet) fanns exempel på växling mellan pluralformen *förä* och singularformen *för* i tredje person plural (Levander 1925–28 2 s. 250). Vidare uppvisade verbet *go* ‘gå’ i Våmhusmålet och i Moramålet (Bonäs) formen *djikkum* ‘gick.1.PL’ och *djikkom* ‘gick.1.PL’ för första person plural preteritum, istället för de äldre formerna *djiingum* ‘gick.1.PL’ respektive *djiingom* ‘gick.1.PL’ (Levander 1925–28 2 s. 250). Samma förändring har numera också skett i Älvdalsmålet (jfr Garbacz 2010 s. 35). Levander (1925–28 2 s. 163 f.) dokumenterade även en tendens till kortformer (som dock inte är identiska med singularformen) i andra person plural vid omvänd ordföljd, såsom Våmh. *wēlið* – *wēl* ‘väljer.2.PL’ och nMor. *wīler* – *wil* ‘vill.2.PL’.¹¹ För Orsamålet noterade han att detta gällde både i första och andra person plural, exempelvis *līvum* – *līv* ‘lever.1.PL’. Ett särskilt intressant fenomen som Levander (1925–28 2 s. 164) observerade i Orsamålet (Skattungbyn) och i Venjansmålet (Finngruvan) var att negationen kunde placeras mellan verbstammen och verbändelsen i andra person plural. För Oremålet nämnde Levander (1925–28 2 s. 164) dessutom både bortfall av verbändelsen framför inverterade pronominella subjekt och en typ av frasändelse, där endast det sista verbet i pseudosamordningar hade personändelse, exempelvis *we gikk ö slomm* ‘vi gick. sg och slog.1.PL’. Vidare bör också nämnas att en del av Ovansiljanmålen

¹¹ Beteckningar för olika Ovansiljanmål förkortas på samma sätt som i OÖD (1 s. 24 f.).

inte längre uppvisar någon vokalväxling mellan singulara och plurala preteritumformer av avljudsverb, t.ex. Älvd. *wann* ‘vann.SG’ – *wannum* ‘vann.1.PL’, *wannið/wannir* ‘vann.2.PL’, *wanno/wanna/wannu/wannel/wannä* ‘vann.3.PL’. Vokalväxlingen var enligt Levander (1925–28 2 s. 165) bevarad åtminstone på Sollerön (*rev* ‘rev.SG’ – *rivu* ‘rev.3.PL’), i Mora (*red* ‘red.SG’ – *ridu* ‘red.3.PL’; *bod* ‘bjöd.SG’ – *budu* ‘bjöd.3.PL’ och i Orsa (*red* ‘red.SG’ – *ridä* ‘red.3.PL’).¹²

Nästan ett sekel efter Levanders beskrivning rapporterar Garbacz (2019 s. 207 f.) att verben i Moramålet, Orsamålet, Sollerömmålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet fortfarande böjs i både numerus och person. I Oremålet har verbkongruens försvunnit under 1900-talet, och samma verbform används nu för alla personer i både singular och plural. Dock förekommer fortfarande en separat ändelse för första person plural (*-om*) i målets mer konservativa varianter. I Venjansmålet har kongruensen helt upphört. Garbacz (2019 s. 207 f.) presenterar nutida verbböjningsparadigm i presens och preteritum för samtliga mål. Vid rak ordföljd förefaller verbkongruensen i de fem förstnämnda målen vara stabil och produktiv, men liksom på Levanders tid är den grammatiska verkligheten mer komplex än vad paradigmen ensamma kan ge intryck av.

I Orsamålet – dock med undantag av vissa, troligast mer konservativa talare – uppvisar verben i första och andra person plural en kortform vid inverterad ordföljd, både i presens och preteritum. Dessa kortformer motsvarar ofta verbets stam. Exempelvis förekommer *spilöm* – *spil* ‘spelar.1.PL’, *spilädöm* – *spiläd* ‘spelade.1.PL’, *tai* – *ta* ‘tar.2.PL’ samt *tomm* – *to* ‘tog.1.PL’.

När det gäller Älvdalsmålet har Ásgrímur Angantýsson (2015 s. 69 ff.) hävdat att målet inte längre uppvisar robust verbkongruens i person och numerus. Hans slutsats bygger på en eliciteringsundersökning som genomfördes i Älvdalen 2007, där informanter ombads fylla i verbformer efter angivna subjekt. Undersökningen är dock metodologiskt tveksam, och bilden han tecknar bekräftas inte av en annan undersökning baserad på korpusdata från samma datainsamling (Garbacz & Johannessen 2015 s. 26 ff.). Korpusanalyserna visar istället att verbkongruensen i numerus och person i Älvdalsmålet är robust. Det finns emellertid tecken på att ändelserna i första och andra person plural i Älvdalsmålet befinner sig i en gränsszon mellan att uppfattas som verbändelser och som subjekt. Detta är särskilt tydligt i andra person plural, där ändelserna *-ið* och *-ir* är homofona med formerna för det personliga pronomenet *ið/ir* ‘ni’ och troligen har uppstått genom en historisk reanalys av pronomenet som verbändelsen (Rosenkvist 2010 s. 250 f.). Som en följd av denna strukturella ambiguitet tillåter Älvdalsmålet utelämnning av referentiella subjekt i just andra person plural, både vid rak och vid omvänd ordföljd. Även i första person plural kan Älvdalsmålet uppvisa nollsubjekt, men endast vid rak ordföljd, se Rosenkvist 2010 för en djupare analys av fenomenet. Rosenkvist (2010 s. 250) visar dessutom att *-ið* kan separeras från verbet, exempelvis i: *Ir int ið iema i morgu?* ‘är inte 2.PL hemma i morgon?’, vilket ytterligare

¹² Vi tackar Stefan Jacobsson som har uppmärksammat oss på detta.

stöder hypotesen om en dubbel funktion – verbändelse och subjekt – hos *ið*. Liknande tendenser finns även för första person plural: verbändelsen kan i vissa fall separeras från stammen och kanske även tolkas som ett postverbalt subjekt. Ändelsen särskrivs dessutom ofta, som i *dalskeð um* för förväntade *dalskeðum* ‘talade (på) dalmål.1.PL’ (något som inte förekommer i tvåstaviga singularformer: *dalsker* ‘talar (på) dalmål.SG’ särskrivs inte som **dalsk er*). Ytterligare ett tecken på denna särställning är att den reciproka/passiva ändelsen *-es* placeras före personändelsen i både första och andra person plural, t.ex. *fygdesum að* ‘följdes.1.PL åt’ och *fygdesið að* ‘följdes.2.PL åt’ (Åkerberg 2012 s. 296), istället för det väntade **fygdums að* ‘följdes.1.PL åt’ och **fygdis að* ‘följdes.2.PL åt’, jfr motsvarande isländska former *fylgdumst*, *fylgdust*, där personändelsen föregår den reciproka. Detta gäller endast i preteritum av svaga verb (Stefan Jacobsson muntl.). Den reciproka personändelsen föregår personändelsen även i Sollerösmål, t.ex. Soll. *vir árasum!* ‘vi hörs.DEP.1.PL’ och i Orsamål. I motsvarande fall, dvs. i presens, har dock Älvdalsmålet den förväntade ordningen, exempelvis i *ärums!* ‘hörs.1.PL.DEP.’

När det gäller reduktion av verbändelser i första och andra person plural vid inverterad ordföljd i Våmhusmålet och Moramålet saknas det fortfarande systematiska studier. Det är heller inte klarlagt i vilken utsträckning övriga Ovansiljanmål kan ha ersatt verbformer i tredje person plural med motsvarande singularformer, även om data från Sollerömmålet (Andersson & Danielsson 1999 s. 364 f.) tyder på att denna ersättning gäller hos både svaga och starka verb, både i presens och i preteritum. Kunskapen är också begränsad när det gäller om negationen kan placeras mellan verbstammen och personändelsen – fenomenet har hittills endast dokumenterats i dagens Älvdalsmål (se Rosenkvist 2010 s. 250). Det är dessutom oklart om så kallad *frasändelse* förekommer, det vill säga att verbändelsen markeras endast på det andra, men inte det första, verbet i en (pseudo)samordning. Verbets personböjning i Ovansiljanmålen är ett område som onekligen förtjänar vidare studier, inte minst eftersom flera lingvistiska hypoteser (se avsnitt 3 ovan) kopplar verbpardigmets morfologiska beskaffenhet till förekomsten eller frånvaron av en rad syntaktiska fenomen.

5.3. V till I-flyttning

Den så kallade V till I-flyttningen (dvs. fa-orföljden i subjektsinitiala bisatser av alla typer, inklusive relativsatser och konditionala bisatser) har undersökts i detalj i Älvdalsmålet (Garbacz 2010 s. 111 ff., 209 ff., Garbacz & Johansson 2015 s. 35 f., Ásgrímur Angantýsson 2015, Garbacz 2015, Rosenkvist 2015c). Fenomenet har studerats i olika typer av bisatser, med såväl nollsubjekt och pronominella subjekt som nominalfrassubjekt, samt med olika typer av adverbial. Resultaten visar att verbflyttning i nutida Älvdalsmål har blivit optionell och att subjektsinitiala bisatser kan ha tre olika ordföljder när det gäller ordföljden mellan subjekt, finit verb och adverbial. Dessa är: (i)

subjunktion – satsadverbial – subjekt – finit verb (eventuell V till I-flyttning osynlig), se exempel (1a); (ii) subjunktion – subjekt – satsadverbial – finit verb (s.k. verb *in situ*), se exempel (1b); (iii) subjunktion – subjekt – finit verb – satsadverbial (V till I-flyttning), se exempel (1c).

- (1) a. *Eð ir biln so **int** Mats/an wil åvå*
 det är bilen som inte Mats/han vill ha
- b. *Eð ir biln so Mats/an **int** wil åvå*
 det är bilen som Mats/han inte vill ha
- c. *Eð ir biln so Mats/an wil **it** åvå*
 det är bilen som Mats/han vill inte ha
 'Det är bilen som Mats/han inte vill ha.'

Av de tre ordföljder som diskuterats ovan är det strukturerna i (1a) och (1b) som idag föredras i Älvdalsmålet. Förekomsten av V till I-flyttning, exemplifierad i (1c), korrelerar positivt med faktorer såsom hög ålder hos talarerna, nollsubjekt (enligt Rosenkvist 2015c är verbflyttning obligatorisk med nollsubjekt, något som motsägs av data i Garbacz 2009, s. 140), pronominellt subjekt, samt förekomst av temporala eller modala hjälpverb och negerande adverbial (såsom *it* 'inte' och *aldri* 'aldrig'). Omvänt korrelerar V till I-flyttning negativt med faktorer såsom lägre ålder hos talarerna, nominalfrassubjekt, tempusböjda huvudverb och adverbial som *sakta* 'förvisso', *kringgt* 'ofta' och *milumað* 'ibland' (jfr. Garbacz 2010 s. 123 f., Garbacz 2015 s. 94 ff., Rosenkvist 2015c s. 228 ff.). De uppgifter som Levander (1909a s. 124) lämnar om fenomenet tyder på att verbflyttning över negationen tidigare var obligatorisk i älvdalska bisatser (oberoende av subjektstypen): »Ordet 'inte' kan aldrig såsom i rikspråket stå emellan subjektet ock predikatet i bisatser; om ordet ej sättes i satsens början, måste det därför stå efter värbet (...).» Detta förhållande har emellertid förändrats under 1900-talet, vilket dagens variation tycks spegla.

Enligt uppgifter i Garbacz (2019 s. 209 f.) förekommer V till I-flyttning även i Moramålet och Orsamålet samt hos äldre talare av Sollerörmålet. Nedan behandlas V till I-flyttning mer detaljerat, med utgångspunkt i både Garbacz 2019 och i Garbacz' egen fältundersökning genomförd i Ovansiljan i 2010.

I Moramålet accepteras V till I-flyttning över både satsnegationen och adverbialen *aldär* 'aldrig', men inte över adverbial som *jämt* 'alltid', *säkärt* 'säkert', *kringäst* 'oftast' och *ibland* 'ibland'. Detta gäller både i *att*-satser som är underordnade icke-hävdande och faktiva predikat, samt i relativsatser, under förutsättning att subjektet är pronominellt (se exempel (2) nedan). Samtliga informanter i undersökningen – sex personer – föredrog dock bisatsstrukturer utan (synlig) verbflyttning.

- (2) a. *Ä va sind att i innä **int** träff Marit issn gåndjän*
 det var synd att jag hinner inte träffa Marit den.här gången
 'Det var synd att jag inte hinner träffa Marit den här gången.'
- b. *Bälgien e jätt land åjti Europa so i a **int** väre i*
 Belgien är ett land ute.i Europa som jag har inte varit i
 'Belgien är ett land i Europa som jag inte har varit i.'
- c. *Äd e nå så i a **ålder** djort*
 det är något som jag har aldrig gjort
 'Det är något som jag aldrig har gjort.'

I Orsamålet kan V till I-flyttning förekomma i relativa bisatser, adverbiala bisatser samt i *att*-satser som är underordnade icke-hävdande och faktiva predikat, förutsatt att subjektet är pronominent. Verbflyttning kan då ske över både satsnegationen – som i dessa fall kan anta en klitisk form – och adverbial som *aldri* 'aldrig' och *nug* 'nog', se exempel (3) nedan. Däremot accepteras inte verbflyttning över adverbial som *jämt* 'alltid', *säkört* 'säkert', *kringgöst* 'oftast' eller *millöma* 'ibland'. Talarna varierar i sina bedömningar av acceptabiliteten för strukturer med verbflyttning, och flertalet – särskilt de yngre – föredrar konstruktioner utan verbflyttning.

- (3) a. *Ä wa armli att ånn älst **int** o wöss igår*
 det var harmligt att han hälsade inte på oss igår
 'Det var synd att han inte hälsade på oss igår.'
- b. *Belgien i jätt länd i Europa dar i a-nt weri aldri*
 Belgien är ett land i Europa där jag har-inte varit aldrig
 'Belgien är ett land i Europa där jag aldrig har varit.'
- c. *Ed i nöd sö **int** i a **aldri** gart*¹³
 det är något som inte jag har aldrig gjort
 'Det är något som jag aldrig har gjort.'
- d. *Deda i ånn biln sö däm wil **nug** tjepa*
 Det-där är han bilen som de vill nog köpa
 'Det där är den här bilen som de nog vill köpa.'

I Solleröområdet är det endast äldre talare som accepterar V till I-flyttning (jfr Garbacz 2019 s. 210). Verbflyttning till I över negationen accepteras, mer sällan också över adverbiala *ålldär* 'aldrig', men inte över adverbial som *jämmt* 'alltid' eller *krinngt* 'ofta'. Dessa strukturer förekommer i relativa bisatser, adverbiala bisatser samt i *att*-satser underordnade faktiva predikat:

¹³ Bisatsstrukturen i detta exempel (med negationen före subjektet och satsadverbiala *aldri* 'aldrig' efter finitet) är föreslagen spontant av en äldre talare (f. 1928).

- (4) a. *Ä va no så i kunnd innt begrip*
 det var något som jag kunde inte begripa
 ‘Det var något som jag inte kunde begripa.’
- b. *Ä e nå i a då ålldär gart*
 det är något jag har då aldrig gjort
 ‘Det är något som jag då aldrig har gjort.’
- c. *Ä e umöjli at du a ålldär fändji penninggär frå onum*
 det är omöjligt att du har aldrig fått pengarna från honom
 ‘Det är omöjligt att du aldrig har fått pengar från honom.’
- d. *I ångrär i a innt tjöpa ita åjsä*
 jag ångrar jag har inte köpt detta huset
 ‘Jag ångrar att jag aldrig har köpt det här huset.’
- e. *Ä va i dö tidn då i add innt nån TV*
 det var i den tiden då jag hade inte någon TV
 ‘Det var på den tiden när jag inte hade någon TV.’

Strukturer utan (synlig) verbflyttning föredras dock konsekvent av talarna i Solleröområdet, och yngre talare accepterar inte verbflyttning överhuvudtaget.

För Venjansmålet rapporterar Garbacz (2019) att V till I-flyttning inte är möjlig. Tidigare undersökningar från området genomförda 2010 visar dock att ordföljden finit verb – negation accepteras i flera typer av bisatser, såsom *att*-satser som är underordnade icke-hävdande och faktiva predikat, adverbiala bisatser och relativitysatser, förutsatt att negationen är klitiserad till det finita verbet, se (5). Ordföljden finit verb – satsadverbial accepteras däremot inte när det rör sig om adverbial såsom *ålldär* ‘aldrig’, *jämt* ‘alltid’ eller *kringt* ‘ofta’.¹⁴ I dessa fall föredrar samtliga informanter en bisatsordföljd där adverbialet placeras före det finita verbet eller före subjektet.

- (5) a. *Um wur sir-ent Anders i mårgu, känns ä klen*
 om vi ser-inte Anders i morgon känns det tråkigt
 ‘Om vi inte ser Anders i morgon, känns det tråkigt.’
- b. *Ä wa för klen i hann-ent sjå Marit isn gåndjen*
 det var för tråkigt jag hann-inte se Marit denna gången
 ‘Det var tråkigt att jag inte hann se Marit den här gången.’
- c. *I ångrär att i a-änt tjöpa doran stugu*
 jag ångrar att jag har-inte köpt den.där stugan
 ‘Jag ångrar att jag inte har köpt den där stugan.’

¹⁴ Garbacz’ (2019) konklusion om att Venjansmålet saknar V till I-flyttning beror på att fa-ordföljd med klitiserad negation inte alltid räknas som ett otvetydigt exempel på V till I-flyttning.

- d. Ä wa å tidä då i *jegd-änt* nån TV
 det var på tiden då jag ägde-inte någon TV
 'Det var på den tiden när jag inte hade någon TV.'
- e. Ä wa för nå i *kund-änt* förstå
 det var ju något jag kunde-inte förstå
 'Det var ju något jag inte kunde förstå.'

För Oremålet och Vämhusmålet rapporterar Garbacz (2019) att strukturer med V till I-flyttning inte är belagda, och det finns inga andra studier av konstruktionen i dessa mål. Det är dock möjligt att en mer nyanserad bild skulle framträda vid en mer systematisk undersökning av bisatsstrukturer i dessa två varieteter.

5.4. Icke-referentiella nollsubjekt

I de fastlandsnordiska språken krävs normalt ett formellt subjekt i konstruktioner med väderverb (t.ex. regna, snöa, blåsa) och i presenteringskonstruktioner. I de örnordiska språken är detta inte nödvändigt, och i vissa fall tillåts det inte ens (se Holmberg & Platzack 1995 s. 99 ff.). I äldre ljudinspelade prover på Ovansiljanmål förekommer det också exempel som kan tolkas som att ett icke-referentiellt subjekt kunde utelämnas. Se exempel (6) hämtat från Björk (1910 s. 46) och exempel (7) hämtat från Garbacz (2010 s. 68), inspelat 1976.

- (6) Orsamål *Ulltraso a dem bara mä s ___ e wittern*
 ulltrasan har de bara medan är vintern
 'Ulltrasa har de bara [på] medan det är vinter.'
- (7) Älvdalsmål *Og ___ war sāmårn, an war dar aute*
 och var sommaren han var där ute
 'Och det var sommar, han satt ute.'

Garbacz (2019 s. 224 f.) rapporterar att utelämnning av icke-referentiella subjekt vid väderverb inte är möjlig i något av Ovansiljanmålen, inte heller i Älvdalsmålet (se även Garbacz 2010 s. 68). I ett tidigare arbete visar Garbacz (2010 s. 68, 193) däremot att Älvdalsmålet marginellt tillåter utelämnning av icke-referentiella subjekt i presenteringskonstruktioner med ett initialt rumsadverbial (detta är dock också möjligt i standardsvenska, jfr Falk 1993 s. 270):

- (8) a. *I grasj kann [?](eđ) wara uormer*
 i gräset.DAT kan det vara ormar
 ‘I gräset kan det finnas ormar.’
 b. *I Lund ir [?](eđ) mikkel studenter*
 i Lund är det många studenter
 ‘I Lund finns det många studenter.’

Våra nyare undersökningar genomförda 2024 och 2025 bekräftar att inget av Ovansiljanmålen tillåter utelämnning av det formella *det* vid väderverb. Däremot tycks vissa Ovansiljanmål tillåta utelämnning av ett icke-referentiellt *det* i presenteringskonstruktioner, särskilt när meningen inleds med ett rumsadverbial.

I Moramålet förefaller det formella subjektet alltid vara obligatoriskt – såväl i konstruktioner med väderverb som i presenteringskonstruktioner och i predikativa konstruktioner av typen *det är vinter*:

- (9) a. *Bort dan snjogär *(ä) kringt*
 borta där snöar det ofta
 ‘Där bortan snöar det ofta.’
 b. *Igår wa *(ä) jen elg åjti wore träjgård*
 igår var det en älg uti vår trädgård
 ‘Igår var det en älg i vår trädgård.’
 c. *We em i Ståklum mäss *(ä) e wittär*
 vi är.1.PL i Stockholm.DAT medan det är vinter
 ‘Vi är i Stockholm medan det är vinter.’

I Oremålet är situationen likartad med den i Moramålet: formellt subjekt krävs i konstruktioner med väderverb, i presenteringskonstruktioner samt i predikativa konstruktioner av typen *det är vinter*:

- (10) a. *Da bôrti snjogär *(ä) kringt*
 där bortan snöar det ofta
 ‘Där bortan snöar det ofta.’
 b. *Igår war *(ä) jänn älg ti landä vårt.*
 igår var det en älg uti landet vårt
 ‘Igår var det en älg på vårt jordstykke.’
 c. *Wi em da i Stôckhòlm då *(ä) e wittern*
 vi är.1.PL där i Stockholm då det är vinter
 ‘Vi är i Stockholm när det är vinter.’

I Orsamålet krävs ett formellt subjekt i konstruktioner med väderverb (se (11a)). Däremot kan subjektet utelämnas i presenteringskonstruktioner (jfr (11b)), även om meningar med formellt subjekt som i (11c) föredras. Vid en första anblick kan formellt subjekt även utebli i predikativa konstruktioner av typen *det är vinter* (se (11d)).

- (11) a. *Um witrä snajr *(ä) mitji jånä*
om vintrar snöar det mycket här
'Om vintrarna snöar det mycket här.'
- b. *²Ajtí skojem i mikklör bjännör*
uti skogen.DAT är många björnar
'Ute i skogen finns det många björnar'
- c. *Ajtí skojem i ²ä / °k^{ir}-ä mikklör bjännör*
uti skogen.DAT är det är-det många björnar
'Ute i skogen finns det många björnar'
- d. *Wi im i Ossa mäss e wittörn*
vi är.1.PL i Orsa medan det.är vintern
'Vi är i Orsa när det är vinter.'

Utelämnning av formellt subjekt i predikativa konstruktioner, såsom i exempel (11d) ovan, har emellertid visat sig vara en sammansmältning av *ä* 'det' och *i* 'är' till formen *e*. Som framkommit i undersökningar genomförda av Rek-snes under 2024 accepterar informanter varken varianten *Wi im i Ossa mäss i wittörn* eller *Wi im i Ossa mäss ä wittörn*. Däremot accepteras formen *Wi im i Ossa mäss ä i wittörn*, där det formella subjektet uttryckligen förekommer. När informanterna konfronterades med varianten *Wi im i Ossa mäss e wittörn* – med samma *e*-form som i exemplet från Björk (1910 s. 46) återgivet i (6) ovan – föredrog de denna konstruktion framför ... *mäss ä i wittörn*. Detta tyder på att ordet *e* inte bör analyseras som en fristående verbform, utan som en fonologisk sammansmältning av verbet *i* 'är' och det formella subjektet *ä* 'det'.

I Sollerörmålet är formellt subjekt obligatoriskt i konstruktioner med väderverb, i presenteringskonstruktioner samt i predikativa konstruktioner av typen *det är vinter* (se exempel (12)).

- (12) a. *Dan bårrt snjogär *(ä) kringgt*
där borta snöar det ofta
'Där borta snöar det ofta.'
- b. *I går va *(ä) jänn ölg i ågåm vorä.*
i går var det en älg i trädgården.DAT vår.DAT
'Igår var det en älg i vår trädgård.'

- c. *Vir eum i Ståkklum mäss *(ä) e vitträn.*
 vi är.1.PL i Stockholm.DAT medan det är vintern
 ‘Vi är i Stockholm under vintern.’

I Venjansmålet krävs ett formellt subjekt i konstruktioner med väderverb ((13a)) och i predikativa konstruktioner av typen *det är vinter* ((13b)). Däremot är det formella subjektet inte obligatoriskt i presenteringskonstruktioner som i (13c).

- (13) a. *Dar borti sno *(ä) kringt*
 där borta snöar det ofta
 ‘Där borta snöar det ofta.’
 b. *Wur e i Ståkkhålm mär *(ä) e wittär*
 vi är i Stockholm medan det är vintern
 ‘Vi är i Stockholm under vintern.’
 c. *Fördajn wa (ä) jänn ölg åjt i träjgaden worå*
 igår var det en älg ute i trädgården vår
 ‘I förrgår var det en älg i vår trädgård.’

Våmhusmålet kräver formellt subjekt i konstruktioner med väderverb (se exempel (14a)) och i predikativa konstruktioner av typen *det är vinter* (se (14b)). I likhet med Venjansmålet tillåter det däremot utelämnning av formellt subjekt i presenteringskonstruktioner (se (14c)).

- (14) a. *Da borti snair *(ä) kringt*
 där borta snöar det ofta
 ‘Där borta snöar det ofta.’
 b. *Wið irum i Stokkola mes *(eð/ä) i wittern.*
 vi är.1.PL i Stockholm.OBL medan det/det är vintern
 ‘Vi är i Stockholm under vintern.’
 c. *Igår warä / wa jenn elg ini wuoran ågå.*
 igår var-det var en älg inn.i vår trädgård
 ‘Igår var det en älg i vår trädgård.’

Eftersom det formella subjektet kan klitiseras till det finita verbet, finner man i Våmhusmålet exempel som vid första anblick kan tolkas som utelämnning av formellt subjekt, men där subjektet i själva verket har inkorporerats i verbformen, se (15a), vilket kan jämföras med (15b) där det formella subjektet är fristående.

- (15) a. *I Muora rainärü kringt*
 i Mora regnar.det ofta
 ‘I Mora regnar det ofta.’
 b. *I Muora rainä eð kringt*
 i Mora regnar det ofta
 ‘I Mora regnar det ofta.’

Ett intressant, spontant producerat skriftligt exempel på vad som förefaller vara en dubbling av det formella subjektet återges i (16) nedan.

- (16) *Ä raingdäd mitsi i fjörd.*
 det regnade.det mycket i fjol
 ‘Det regnade mycket i fjol.’

Eftersom verbet *raingin* ‘regna’ får formen *raingdä* i preteritum, bör formen *raingdäd* i exempel (16) tolkas som en sammansmältning av det preteritumböjda verbet och det formella subjektet *eð/ä* ‘det’. Vid inverterad ordföljd verkar det formella subjektet smälta fullständigt samman med verbformen – troligen som ett resultat av haplologi – se exempel (17) nedan.

- (17) *I fjörd raingdä mitsi*
 i fjol regnade(.det) mycket
 ‘I fjol regnade det mycket.’

När det gäller Älvdalsmålet kan formella subjekt, som tidigare nämnts, i viss utsträckning utelämnas i presenteringskonstruktioner, men inte i konstruktioner med väderverb (Garbacz 2010 s. 68).¹⁵ En undersökning genomförd av Rachek i mars 2024 bekräftar att utelämnning av formellt subjekt i presenteringskonstruktioner är möjlig, men att acceptansen varierar något mellan talarna:

- (18) a. *Se kam (eð) ien eptun storm*
 sedan kom det en häftig storm
 ‘Sedan kom det en häftig storm.’
 b. *I går war [?](eð) ien brind i ågå m uor*
 igår var det en älg i trädgården.DAT vår
 ‘Igår var det en älg i vår trädgård.’

¹⁵ Stefan Jacobsson (muntl.) har gjort oss uppmärksamma på att Älvdalsmålet också har haft utelämnning av formellt subjekt i relativsatser av typen *ien butt so war lutjeð å* ‘en burk som _ var lock på’ (från en dialektinspelning från 1976 från Isofs samlingar (Bd08117)).

Racheks undersökning bekräftar vidare att utelämning av formellt subjekt vid väderverb inte är grammatisk i Älvdalsmålet (se (19) nedan). Inte heller tillåts utelämning av formellt subjekt i predikativa konstruktioner av typen *det är vinter*, se (20) – till skillnad från vad som förekommer i äldre Älvdalsmål, jfr exempel (7) ovan.

(19) *Summu dag raingd *(eð)*

samma dag regnade det
'Samma dag regnade det.'

(20) *Ulltråyur ávå dier å sig bar *(eð) ir wittern*

ulltröjor ha.3.PL de på sig bara det är vintern
'Ulltröjor har de på sig när det är vinter.'

Racheks undersökning har även visat att vissa informanter accepterar meningar med opersonliga passivkonstruktioner utan expletivt *det*, medan andra inte gör det:

(21) *Då ringdes (eð) starkt i ollum klukkum*

då ringdes det starkt i alla.DAT klockor.DAT
'Då ringdes det starkt i alla klockor.'

Sammanfattningsvis kan man konkludera att utelämningen av icke-referentiella subjekt i Ovansiljanmålen sker enligt regler liknande dem i standardssvenskan, nämligen från subjektets kanoniska position i deklarativa huvudsatser inledda med ett rums- eller tidsadverbial (SAG 3 s. 391).

5.5. Referentiella nollsubjekt

Utelämning av referentiella subjekt i Älvdalsmålet nämns redan av Levander (1909a s. 109). Detta är en utelämning som är olik den svenska där subjekt som fundament kan utelämnas i deklarativa huvudsatser (SAG 4 s. 43). Fenomenet har behandlats i detalj av Rosenkvist (2010) som ger en översikt över de kontexter där referentiella nollsubjekt kan förekomma, en historisk bakgrund samt en syntakteoretisk analys. Älvdalsmålet tillåter utelämning av referentiella (pronomiella) subjekt i första och andra person plural – *wið/wir* 'vi' och *ið/ir* 'ni' – men inte i andra personer eller numerus. Utelämningen sker dock enligt olika regler: i första person plural kan subjektet endast utelämnas från den initiala positionen, både i huvudsatser och i bisatser – trots att denna position i Diderichsens satsschema (och i generativ grammatik) strukturellt motsvarar två olika syntaktiska positioner, se (22). I andra person plural kan subjektet däremot utelämnas från både den initiala och den inverterade positionen, oavsett satstyp, se (23).

- (22) a. (*Wið*) Byddjum i Övdalim
vi bor.1.PL i Älvdalen
'Vi bor i Älvdalen.'
- b. *Nu* byddjum **(wið)* i Övdalim
nu bor.1.PL vi i Älvdalen
'Vi bor vi i Älvdalen.'
- c. ...*mes* (*wið*) byddjum i Övdalim
... medan vi bor.1.PL i Älvdalen
'... medan vi bor i Älvdalen.'
- (23) a. (*Ið*) *Irið so duktiger!*
ni är.2.PL så duktiga
'Ni är så duktiga.'
- b. *Nu irið (ið) so duktiger!*
nu är.2.PL ni så duktiga
'Nu är ni så duktiga.'
- c. ...*dar (ið) irið so duktiger*
... när ni är.2.PL så duktiga
'... när ni är så duktiga.'

Möjligheten till utelämnning gäller inte andra typer av subjekt, såsom det generiska subjektet *an* 'man' eller det expletiva subjektet *eð* 'det' (jfr. avsnitt 5.4 ovan). Formen hos det generiska pronomenet är förövrigt samma som hos det personliga pronomenet i tredje person singular maskulinum, *an* 'han'.

Älvdalsmålet kan därmed klassificeras som ett så kallat partiellt nullsubjektsspråk, det vill säga ett språk där subjektutelämnning endast är möjlig i vissa personer och numerus. Bland dagens nordiska varieteter är det oss veterligen bara Älvdalsmålet som med säkerhet kan sägas tillåta referentiella nollsubjekt idag. Fenomenet är dock välkänt från flera västgermanska icke-standardvarieteter, såsom bayerska, schweizertyska, schwabiska, frisiska, jiddisch (Rosenkvist 2018), samt från elsassiska (Hoff 2024). Enligt Levander (1925–28 2 s. 151) var utelämnning av referentiella subjekt obligatorisk i äldre Älvdalsmål: »(...) så att ex. i Älvd. uteslutande säges *wen djärir* 'vad gören I?', *båkum* 'vi baka'.» I Levander 1909a (s. 109) presenteras en mer nyanserad bild: där anges att subjekt i första och andra person plural (måste?) utelämnas vid rak ordföljd, men även kan utelämnas vid inverterad ordföljd, exempelvis i *Fåmm tininggär enn?* 'får.1.PL tidningarna än?'. Denna möjlighet finns dock inte längre i Älvdalsmålet (se Rosenkvist 2010 s. 241). Däremot kunde referentiellt subjekt inte utelämnas i frågeordfrågor inledda med *wiso* 'varför' (Levander 1909a s. 109). Detta tyder på att de kontexter där referentiella subjekt kunde eller fick utelämnas i Älvdalsmålet har blivit mer inskränkta under 1900-talet.

Levander (1925–28 2 s. 151 f.) rapporterade vidare att referentiella nollsubjekt i första och andra person plural – förutom i Älvdalen – också förekom i Våmhus, Mora och Orsa (men inte i övriga Ovansiljanmål). I Rättvik ska nollsubjekt ha funnits i andra person plural vid inverterad ordföljd. Levander (ibid.) skriver explicit att varken Oremålet eller Venjansmålet tillåter utelämnning av referentiella subjekt, medan förhållandena i Sollelromålet inte nämns alls: »I Våmh., Mora och Orsa kan pronomenet vara både bibehållet och försvunnet, ex. [...]»

Idag är utbredningen av referentiella nollsubjekt i Ovansiljan i stort sett utforskad. För Moramålet rapporterar Östnors byalag (1990 s. 86, 93, 97, 98) att personliga pronomen i första och andra person plural har både en stark form – *wir* ‘vi’, *ir* ‘ni’ – och en svag form – *e* eller *i* – som kan stå för båda personerna och förekomma vid såväl rak som inverterad ordföljd. Även detta fenomen förtjänar en vidare granskning i Ovansiljanmålen.

5.6. Generiska nollsubjekt

Generiska nollsubjekt innebär att ett pronomen med generisk betydelse (t.ex. sv. *man*, *en*) saknas i subjektpositionen. Detta illustreras med ett isländskt exemplet hämtat från Holmberg (2010a s. 15):

- (24) *Hér má ekki dansa*
 här får inte dansa
 ‘Här får man inte dansa.’

Möjligheten att utelämnas generiska subjekt i Ovansiljanmålen har undersökts i Garbacz 2019 (s. 224 ff.). Resultaten visar att denna möjlighet inte förekommer i något av målen, se ett av exemplen från Garbacz 2019 (s. 224 ff.) nedan.

- (25) Moramål *Dan fånt* *(*an*) *rötja*
 där får.inte han röka
 ‘Där får man inte röka.’

5.7. Dubbelt subjekt

Levander (1909a s. 109) fastslog att Älvdalsmålet uppvisade både dubbelt och trippelt subjekt, se (26), och han beskrev fenomenet som »ytterst vanligt» (ibid.):

- (26) a. *Ǻ wet sakt Ǻ eð* (Levander 1909a s. 109)
 hon vet förvisso hon det
 ‘Hon vet det helt säkert.’

- b. ***Ig** ar **ig** sakt **ig** mjer i grytun* (Levander 1909a s. 109)
 jag har jag förvisso jag mer i grytan.DAT
 'Jag har helt säkert mer i grytan.'

I dagens Älvdalsmål förekommer oss veterligen endast subjektsdubbling; konstruktioner med trippelt subjekt bedöms numera som ogrammatiska (Rosenkvist 2015a s. 108). Det bör understrykas att den typ av subjektsdubbling som förekommer i Älvdalsmålet skiljer sig markant från så kallad final dubbling av fundament i standardsvenskan, där det dubblade subjektet står i satsfinal extraposition snarare än på den kanoniska subjektplatsen, såsom i Älvdalsmålet, jfr (27):

- (27) ***En Mercedes** kostar mycket i inköp, **den**.* (SAG 4 s. 450)

Rosenkvist (2015a) har analyserat subjektsdubbling i Älvdalsmålet och identifierar ett antal strukturella egenskaper som kännetecknar fenomenet (a.a. s. 110 ff.): (i) subjektsdubbling förekommer endast med initiala subjekt i V2-kontexter; (ii) det första subjektet måste stå i satsinitial position, det andra i den kanoniska subjektpositionen (Spec,TP); (iii) det första subjektet kan vara ett personligt pronomen, ett expletivt *eð* 'det', en bestämd eller obestämd nominalfras, ett egennamn, ett utelämnat referentiellt subjekt, en bisats eller en infinitivfras; (iv) subjektsdubbling kräver närvaro av ett satsadverbial, såsom *sakta* 'tvivelsutan', *fel* 'visst' eller *kanenda* 'minsann'; (v) konstruktionen används för att uttrycka polaritetsfokus. Några av Rosenkvists (2015a s. 111) exempel återges nedan:

- (28) a. ***Eð** far sakt **eð** raingen nu*
 det far förvisso det regna nu
 'Det börjar minsann att regna nu.'
- b. ***Eð** war sakt **eð** armlit an int belld kumå*
 det var förvisso det synd han inte kunde komma
 'Det var verkligen synd att han inte kunde komma.'
- c. ***Bo** ir sakt **an** unggrun nu*
 Bo är förvisso han hungrig nu
 'Bo är minsann hungrig nu.'
- d. ***Ien röv** ir sakt **an** illrokk*
 en räv är förvisso han listig
 'En räv är ju listig.'

Våra fältundersökningar genomförda under hösten 2024 och våren 2025 visar att subjektsdubbling förekommer också i Orsamålet, Venjansmålet och Våmhusmålet. Undersökningsvariablerna baserades på Rosenkvist 2015a,

men testades på ett mer begränsat urval av meningar på grund av undersökningssituationens förutsättningar.

Resultaten för Våmhusmålet visar att kontexterna där dubbelt subjekt är möjliga i stort liknar dem i Älvdalsmålet. Subjektsdubbling förekommer endast i V2-kontexter. Det första subjektet måste vara initialt och kan utgöras av ett pronomen, ett substantiv, ett egennamn eller en bisats. Det andra subjektet måste däremot vara ett personligt pronomen (29a–d). Vidare krävs förekomst av ett modalt satsadverbial, framför allt *fell* ‘visst’ (29e), men även *kanenda* ‘minsann’ och *säkert* ‘absolut’ accepterades – om än i varierande grad – av informanterna i meningar med dubbelt subjekt.

- (29) a. *An i fell ann/*Bo ungrun nu*
han är visst han/Bo hungrig nu
‘Han/Bo är minsann hungrig nu.’
- b. *Jenn röv i fell ann illmarun*
en räv är visst han listig
‘En räv är ju listig.’
- c. *Bo i fell ann ungrun nu*
Bo är visst han hungrig nu
‘Bo är visst hungrig nu.’
- d. *Å åk q bil i fell eð ruolit*
att åka på bil är visst det roligt
‘Att åka bil är verkligen roligt.’
- e. *Du i *(fell) du duktig q dalska*
du är visst du duktig att tala.dalmål
‘Du är verkligen duktig på att tala dalmål.’

Alla informanter uppgav att det andra subjektet i satsen måste vara betonat. Vad gäller tolkningen av konstruktionen med dubbelt subjekt, uttryckte informanterna att den används »som en förstärkning» och att propositionen i satsen uppfattas som »verkligen sann». Detta tyder på att konstruktionen i Våmhusmålet har en förstärkande eller emfatisk funktion.

I Venjansmålet förefaller kontexterna där dubbelt subjekt är möjligt vara mer begränsade. Liksom i Älvdalsmålet och Våmhusmålet måste det första subjektet i Venjansmålet stå satsinitialt och det andra subjektet måste vara ett personligt pronomen. Även här är ett modalt satsadverbial nödvändigt – vanligtvis *för* ‘visst, ju’ eller *då* ‘i alla fall’, ibland i kombination som *då för* ‘ju i alla fall’. Enligt informanterna förekommer konstruktioner med dubbelt subjekt främst i jämförelsesatser:

- (30) a. *An e då för ann mer drutjen än wänd i e*
han är då visst han mer drucken än vad jag är
'Han är ju i alla fall fullare än vad jag är.'
- b. *An e för ann mer drutjen än wänd i e*
han är visst han mer drucken än vad jag är
'Han är ju fullare än vad jag är.'
- c. *An e då ann mer drutjen än wänd i e*
han är då han mer drucken än vad jag är
'Han är i alla fall fullare än vad jag är.'

Det initiala subjektet kan enligt informanterna inte vara något annat än ett pronomen. Om det i stället är ett substantiv, till exempel ett egennamn, måste det stå i extraposition:

- (31) *Erik, an e då för ann mier druttjin en wur*
Erik han är då visst han mer drucken än vi
'Erik, han är ju i alla fall fullare än vi.'

Subjektsdubbling i Venjansmålet kräver – liksom i Våmhusmålet – att det andra subjektet bär fonetiskt tryck. Konstruktionen används enligt informanterna för att förstärka eller tydliggöra satsens proposition.

Även i Orsamålet kan förekomsten av dubbelt subjekt beläggas. Liksom i de övriga målen är grundförutsättningarna att satsen innehåller en V2-kontext, att det första subjektet är satsinitialt, att satsen innehåller ett modalt satsadverbial och att det andra subjektet är betonat. I Orsamålet kan det initiala subjektet utgöras av ett personligt pronomen, som i (32) nedan, ett formellt *ä/ed* 'det' (se (33))¹⁶ eller ett substantiv ((34)). Liksom i de övriga målen används subjektsdubbling i Orsamålet för att uttrycka förstärkning.

- (32) a. *O wet för o ukön ed i*
hon vet visst hon vem det är
'Nog vet hon vem det är.'
- b. *Ann i för ann ungrön*
han är visst han hungrig
'Det är klart att han är hungrig.'
- c. *Du i do du duktin skriva*
du är då du duktig skriva
'Det är tydligt att du är duktig på att skriva.'

¹⁶ Obetonat *ä* 'det' i satsens initiala position och betonat *ed* 'det' i den kanoniska subjektspositionen.

- d. *Ånn i för int ånn ungrön aldri*
han är visst inte han hungrig aldrig
'Han är ju aldrig hungrig.'
- e. *Ånn i do'nt ånn jålåk*
han är då.inte han elak
'Han är i alla fall inte arg.'
- f. *O i för int o sö gåmmål*
hon är visst inte hon så gammal
'Inte är väl hon så gammal.'
- g. *Ånn såt för ånn ajto gardem, döss i kåm em.*
han satt visst han ute.på gården när jag kom hem
'Nog satt han ute på gården, när jag kom hem.'
- (33) *Ä i för ed ö jänn rakkä*
det är visst det också en hund
'Det är ju också en hund.'
- (34) *Jänn rev i för int ånn sö fallin*
en räv är visst inte han så farlig
'Inte är väl en räv så farlig.'

Från Oremålet har vi endast ett exempel som eventuellt skulle kunna tolkas som ett fall av subjektsdubblering, se (35), beroende på om det andra subjektet är emfatiskt betonat.

- (35) *O wät föll o uken ä e*
hon vet visst hon vem det är
'Hon vet ju vem det är.'

Annars uppvisar exempel (35) flera av de kännetecken som är typiska för subjektsdubblering i Ovansiljanmålen: V2-kontext, det första subjektet är initialt och utgörs av ett pronomen som dubblas av ett annat pronomen; satsen innehåller dessutom ett satsadverbial (*föll* 'visst'), och informanterna uppfattar konstruktionen som mer utpekande än en motsvarande sats med enkelt subjekt. Vid andra tillfällen väljer informanterna i Ore att placera det andra subjektet i extraposition när de konfronteras med testmeningar med dubbelt subjekt, se (36).

- (36) a. **Ann e fôll ann hungrug* > ^{ok}*Ann e fôll hungrug, ann*
 han är visst han hungrig han är visst hungrig han
 ‘Han är ju hungrig.’
- b. **Jänn räv e fôll ann illmarug* > ^{ok}*Jänn räv e fôll illmarug, ann*
 en räv är visst han listig en räv är visst listig han
 ‘En räv är ju listig.’
- c. **Ann e då’nt ann jëlök* > ^{ok}*Ann e då’nt jëlök, ann*
 han är då.inte han elak han är då.inte elak han
 ‘Han är då inte elak.’

Uppgifter från informanter i Mora och på Sollerön tyder på att dubbelt subjekt inte förekommer vare sig i Moramålet eller i Sollerömålet.

I Orsamålet, Venjansmålet och Våmhusmålet krävs det fonetiskt tryck på det andra subjektet. Detta avviker från beskrivningen av dubbelt subjekt i Älvdalsmålet i Rosenkvist 2015a (s. 111) där det påstås att i Älvdalsmål dubbelt subjekt är »[...] neither weak, nor strong (stressed). Both subject markers are pronounced just as regular subjects, and they are thus not phonetically marked in any way». Rosenkvist nämner dock följande i en fotnot (ibid.): »Gunnar Nyström (p.c.) claims that the doubling pronouns are stressed. However, my empirical studies show very clearly that only a handful of (younger) informants seem to be able to stress the doubling pronoun, and that an absolute majority of the informants do not stress the doubling pronoun in regular speech».

5.8. Oblika subjekt

Oblika subjekt – det vill säga subjekt som står i annat kasus än nominativ och som ofta uttrycker en upplevarroll – är välkända från de nordiska fornspråken samt från modern isländska och färöiska. Se det forngutniska exemplet i (37):

- (37) [...] *þa droymdi henni draumbr* (Håkansson 2008 s. 96)
 då drömde henne.DAT dröm.NOM
 ‘(...) då drömde hon en dröm’

Enligt Garbacz (2019 s. 223) förekommer oblikt subjekt inte i något av Ovansiljanmålen, se ett av exemplen (a.st.):

- (38) Orsamål *I nåt drömdä o / *onär jänn grann dräm*
 i natt drömde hon / henne en fin dröm
 ‘I natt drömde hon en fin dröm.’

5.9. Stilistisk framflyttning (kilkonstruktion)

Levander (1909a s. 121) noterade för Älvdalsmålets del att »predikatet står mycket ofta sist i korta relativsatser» och illustrerade detta med flera exempel (av vilka några visserligen innehåller ett adverbial eller ett objekt och inte ett (subjekts)predikativ):

- (39) a. *An fikk fel Swen råda, so **gambler** war*
han fick visst Sven råda som äldre var
'Sven, som var äldre, fick bestämma.'
- b. *Ig gor dait **nemmest** ir*
jag går dit närmast är
'Jag går dit det är närmast.'
- c. *Oller irå dier lieðer wið an so **sienest** kam*
alla är.3.PL de leda vid honom som senast kom
'Alla är de elaka mot honom som kom senast.'
- d. *An saggd sos **sannt** war*
han sa såsom sant var
'Han sade sanningen.'
- e. *Oller so **ogu og neveð** ávå*
alla som ögon och näv har.3.PL
'Alla som har ögon och näsa.'

Detta är, av allt att döma, en kvarleva av stilistisk framflyttning (kilkonstruktion) som innebär att ett kort satsled – oftast ett adverbial, en infinit verbform eller ett pronominent objekt – placeras mellan bisatsinledaren och det finita verbet i bisatser som saknar ett synligt subjekt (relativsatser eller bisatser med utelämnat subjekt). I sin studie av stilistisk framflyttning betraktar dock Falk (1993) inte korta relativsatser som exempel på konstruktionen, eftersom sådana strukturer även kan tolkas som resultat av en underliggande OV-ordföljd (som i viss utsträckning förekommer i alla de nordiska fornspråken) eller som resultat av verbfinala strukturer, vilka är belagda särskilt i senmedeltida och yngre stadier av de nordiska språken. Eftersom äldre Älvdalsmål varken uppvisar verbfinala strukturer eller – med mycket få undantag – OV-ordföljd, kan exemplen i (39) med större sannolikhet än i fornsvenska tolkas som genuina instanser av stilistisk framflyttning. Konstruktionen var mycket vanlig i alla de nordiska fornspråken, inklusive fornsvenska och förekommer fortfarande i modern isländska samt – i viss utsträckning – även i modern färöiska. Se exempel (40a) från fornsvenska (Falk 1993, s. 181) och exempel (40b) från modern isländska (efter Ásgrímur Angantýsson et al. 2022 s. 138).

- (40) a. *the vj riddara som breffuit baro fram*
 de sex riddare som brevet bar.3.PL fram
 'De sex riddarna som bar fram brevet.'
 b. *Þetta er mál sem rætt hefur verið um*
 detta är mål som talat har varit om
 'Detta är en sak som det har talats om.'

Garbacz (2010 s. 158 ff.) har genomfört en undersökning av stilistisk framflyttning i Älvdalsmålet som visar att konstruktionen praktiskt taget har försvunnit ur språket hos de undersökta talarna (födda mellan 1927 och 1941).¹⁷ Endast ett exempel – möjligen en stelnad fras – bedömdes som acceptabelt av informanterna i hans studie (Garbacz 2010 s. 160):

- (41) *Ulum fel spyr an so gamblest ir*
 Ska.1.PL visst fråga honom som äldst är
 'Vi ska ju fråga honom som är äldst.'

Andra testade exempel med predikativ före det finita verbet i korta relativsatser bedömdes däremot som ogrammatiska av samma informanter:

- (42) a. **Ig will tjiöp ien bil so billin ir*
 jag vill köpa en bil som billig är
 'Jag vill köpa en bil som är billig.'
 b. **Såg an it at kliener warið?*
 såg han inte att svaga var.2.PL
 'Såg du inte att ni var svaga?'
 c. **Sir du it at trä'tter irum?*
 ser du inte att trötta är.1.PL
 'Ser du inte att vi är trötta?'

Liknande exempel på framflyttning av predikativ, adverbial och objekt i korta relativsatser är även kända från äldre norska dialekter (Aasen 1848 s. 203 uppger bl.a. *Baa' den, som ut hade gjeve, aa den som mot hadde tekje; Alt dæ, som i Husom kann finnst; Dæ va dei, som Magt'a hadde) samt från arkaiserande varianter av svenska (som ordspråket *Rik nog den som nöjd är*). Rester av kilkonstruktionen förekommer fortfarande på andra håll i Ovansiljan, men konstruktionen är inte längre produktiv (Garbacz 2019 s. 222). Stilistisk framflyttning av subjektspredikativ, verbpartiklar, supinum, rums-*

¹⁷ Ett fast uttryck från Åsen är *fårå ðait snoggt ir* 'fara dit snyggt är' (dvs. 'avlida'). Ett annat exempel antecknat av Gunnar Nyström är *Eð djikk til sos tíl uld go* 'det gick till såsom till skulle gå' (Stefan Jacobsson muntl.).

adverbial och objekt testades av Garbacz i hans fältundersökning i 2010 i flera Ovensiljanmål: Moramålet, Orsamålet, Sollerömmålet och Venjansmålet. Resultaten visar att själva konstruktionen i viss mån accepteras av några informanter, men det är oklart om den är produktiv i deras språk.

Av sju talare av Moramål var det en manlig informant (f. 1948) som bedömde stilistisk framflyttning av ett predikativ som marginellt möjlig eller som ett högtidligt uttryck, se (43). En annan manlig informant (född 1924) accepterade framflyttning av ett rumsadverbial, se (44).

- (43) a. *I skum fråg ann så **gambläst** e*
 vi ska.1.PL fråga honom som äldst är
 'Vi ska ju fråga honom som är äldst.'
 b. *Int skum i ändär äd så **djort** e*
 inte ska.1.PL vi ändra det som gjort är
 'Vi ska inte ändra det som är gjort.'

- (44) *Däm så i Dalum a byggt säj att äd i jätt fint landskap*
 de som i Dalarna.DAT har bott säger att det är ett fint landskap
 'De som har bott i Dalarna säger att det är ett fint landskap.'

I Orsa bedömdes stilistisk framflyttning av subjektspredikativet *gamblöst* 'äldst', se exempel (45a), som grammatisk av sex av samtliga sju informanter. Framflyttning av rumsadverbialet *ajti värden* 'ute i världen' (45b) accepterades av två informanter (födda 1945 respektive 1962).

- (45) a. *Vi skum fråg onöm så **gamblöst** i*
 vi ska.1.PL fråga honom som äldst är
 'Låt oss fråga honom som är äldst.'
 b. *Wi sö **ajti värden amm** bott wilöm nu djännå wänd att em*
 vi som ute.i världen har.1.PL bott vill.1.PL nu gärna vända åter hem
 'Vi som har bott ute i världen vill nu gärna komma tillbaka hem.'

Av tre informanter på Sollerön bedömde två att stilistisk framflyttning av rumsadverbialet *i Dalum* 'i Dalarna' (se (46)) var möjlig. En kvinnlig informant (född 1935) ansåg den fullt möjlig men ålderdomlig, medan en yngre kvinnlig informant (född 1985) betraktade den som marginellt möjlig. Den tredje informanten, en kvinna född 1958, avvisade konsekvent samtliga exempel på stilistisk framflyttning.

- (46) *Dämm så i Dalum a veri säj att ä i jätt fint landskap*
 de som i Dalarna.DAT har varit säger att det är ett fint landskap
 'De som har varit i Dalarna säger att det är ett fint landskap.'

I Venjan testades stilistisk framflyttning på tre informanter. En manlig informant (född 1955) och en kvinnlig informant (född 1939) bedömde framflyttning av rumsadverbialen i *Dalum* 'i Dalarna' som i viss mån möjlig, om än ålderdomlig, se (47). En tredje informant, man född 1934, bedömde även framflyttning av supinum, verbpartiklar och subjektspredikativ som fullt grammatiska, se (48).

(47) *Dåmm så i Dalum a boe seg att ä e jätt dält landskap*
 de som i Dalarna.DAT har bott säger att det är ett lugnt landskap
 'De som har bott i Dalarna säger att det är ett fint landskap.'

(48) a. *Tidär så före a kum-änt att*
 tiderna som farit har kommer.inte åter
 'Tiden som har gått kommer inte tillbaka.'

b. *I såg uken så inn kam*
 jag såg vem som in kom
 'Jag såg vem som kom in.'

c. *An så fässt e min ti å djärå mål, få jätt pris*
 han som först är med till att göra mål får ett pris
 'Den som är först med att göra mål får ett pris.'

5.10. Placering av egentliga subjekt på subjektsplatsen i expletiva konstruktioner

I isländska och färöiska placeras det egentliga subjektet i huvudsats i den kanoniska subjektspositionen (Bobaljik & Höskuldur Þráinsson 1998 s. 55), se (49a), till skillnad från svenska, danska och norska, där det placeras i den kanoniska objektspositionen (jfr (49b)):

(49) a. isl. *Það hefur einhver köttur verið í eldhúsinu*
 det har någon katt varit i köket.DAT
 'Det har varit någon katt i köket.'

b. sv. *Det har varit någon katt i köket*

I den engelskspråkiga litteraturen kallas denna konstruktion ofta *higher subject position in expletive constructions*, förkortat *HiPos* (se t.ex. Bobaljik & Höskuldur Þráinsson 1998, Höskuldur Þráinsson 2009).

För Ovansiljanmålen har konstruktionens grammatikalitet redovisats av Garbacz (2019 s. 212 f.). Den accepterades av talare av Moramålet, Orsamålet, Sollerömmålet och Venjansmålet, se (50), men avvisades av talare av Oremålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet, se (51):

- (50)a. Moramål Äd a **je katta** väri inni tjötji
 det har en katt varit inne.i köket.DAT
 ‘Det har varit en katt i köket.’
- b. Orsamål Ä a **je katta** weri ini tjetji
 det har en katt varit inne.i köket.DAT
 ‘Det har varit en katt i köket.’
- c. Sollerömål Ä a **je katt’** ve i tjötji
 det har en katt varit i köket.DAT
 ‘Det har varit en katt i köket.’
- d. Venjansmål Ä a **jänn kattkall** wäj äjti tjötjä
 det har en katt varit uti köket
 ‘Det har varit en katt i köket.’
- (51) a. Oremål *Ä a **jäna katta** wäre ti tjötjä
 det har en katt varit uti köket
 ‘Det har varit en katt i köket.’
- b. Våmhusmål *Ä a **je katta** we auti tsjötsi
 det har en katt varit uti köket.DAT
 ‘Det har varit en katt i köket.’
- c. Älvdalsmål *Eð ar **ien katt** werið i tšyötšę
 det har en katt varit i köket.DAT
 ‘Det har varit en katt i köket.’

Motsvarande satser i Oremålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet där det potentiella subjektet omedelbart följer det infinita verbet (t.ex. *Eð ar werið ien katt i tšyötšę*) är däremot fullt grammatiska.

5.11. Placering av tunga subjekt på objektets plats

Isländskan tillåter postponering av tunga subjekt, vilket innebär att subjektet placeras i objektets kanoniska position (Holmberg 2010a s. 15), se (52). En liknande efterställning av subjekt var också möjlig i fornsvenska (Håkansson 2008 s. 183 ff.), se exempel (53a) hämtat från Håkansson (2008 s. 186), medan strukturen inte är grammatisk längre i modern svenska, se (53b):

- (52) Það lásu hana því ekki **margir stúdentar** fyrir prófið
 det läste.3.PL henne.ACK därför inte många studenter före provet
 ‘Följaktligen var det inte många studenter som läste den inför tentamen.’

- (53) a. *Hwat mwn tik budha thænna drømbir?*
 vad ska dig förkunna denna dröm
 ‘Vad ska denna dröm förkunna dig?’
 b. **Vad ska dig förkunna denna dröm?*
 ok *Vad ska denna dröm förkunna dig?*

Efterställning av tunga subjekt är inte möjlig i något av Ovansiljanmålen (Garbacz 2019 s. 223 f.), se ett av exemplena (ibid.) i (54). Motsvarande satser där subjektet omedelbart följer det finita verbet och föregår objektet är däremot grammatiska (ibid.).

- (54) Soll. **I fjord tjöpät ita åjsä jänn ungg kall frå Övdalim*
 i fjol köpte detta huset en ung man från Älvdalen.DAT
 ‘I fjol köpte en ung man från Älvdalen det här huset.’

5.12. Transitiva expletiver

Transitiva expletiver – det vill säga formellt subjekt med ett transitivt verb – förekommer i isländska och färöiska (Bobaljik & Höskuldur Þráinsson 1998 s. 56):

- (55) *Það hefur einhver köttur étið mýsnar*
 det har någon katt ätit mössen
 ‘En katt har ätit möss.’

Traditionellt har man utgått från att transitiva expletiver inte förekommer i de fastlandsskandinaviska språken (Höskuldur Þráinsson 2007, s. 23), men denna uppfattning har reviderats sedan Håkansson (2017) visat att konstruktionen faktiskt har förekommit i svenskan.

Vad gäller Ovansiljanmålen uppvisar de en viss intern variation utifrån resultaten presenterade i Garbacz (2019 s. 210 f.): i Oremålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet bedöms transitiva expletiver som ogrammatiska, se (56), medan de bedöms som fullt möjliga i Moramålet, Orsamålet, Sollerömmålet och Venjansmålet, se (57):

- (56) a. Oremål **Ä a nôn jäte upp kako*
 det har någon ätit upp kakan
 ‘Någon har ätit upp kakan.’
 b. Våmhusmål **Ä a nân stuli männ bil*
 det har någon stulit min bil
 ‘Någon har stulit min bil.’

- c. Älvdalsmål **Eð ar ien övkall tjuöpt stugu*
 det har en älvdaling köpt huset
 'En älvdaling har köpt huset.'
- (57) a. Moramål *Äd a nån stuli männ bil*
 det har någon stulit min bil
 'Någon har stulit min bil.'
- b. Orsamål *Ä a nön stuli bil'n männ*
 det har någon stulit bilen min
 'Någon har stulit min bil.'
- c. Sollerörmål *Ä a jänn rev täj önor fö voss*
 det har en räv tagit höns för oss
 'En räv har tagit hönorna för oss.'
- d. Venjansmål *Ä a jänn röv täj hönsä worä*
 det har en räv tagit hönsen våra
 'En räv har tagit våra höns.'

5.13. Objektsskifte

Pronominella objekt kan i de nordiska språken föregå negationen i huvudsatser under förutsättningen att det finita verbet också är satsens huvudverb. Se ett svenskt exempel med objektsskifte i (58a) och utan objektsskifte i (58b):

- (58) a. *Jag såg dig inte*
 b. *Jag såg inte dig*

I isländska kan objektsskifte även förekomma med nominalfrasobjekt, se (59a), något som inte är möjligt i de fastlandsskandinaviska språken; jfr det svenska exemplet i (59b):

- (59) a. *Ég keypti bókina ekki*
 jag köpte boken inte
 'Jag köpte inte boken.'
- b. **Jag köpte boken inte* > ^{ok}*Jag köpte inte boken*

I Norden förekommer det dialektal variation när det gäller möjligheten till objektsskifte av pronomina objekt: konstruktionen verkar saknas helt i Österbotten i Finland, och är inte alltid obligatorisk – eller ens möjlig – i norska och svenska dialekter (Bentzen 2014). Enligt Christensen (2005 s. 153) saknas dessutom objektsskifte på de danska öarna Lolland och Falster, men detta påstående ifrågasätts i Bentzens (2014) kartläggning av objektskiftets utbredning.

I Ovansiljan saknas objektsskifte helt och hållet i samtliga mål, både för pronominella och nominalfrasobjekt (Garbacz 2019 s. 213 f.). Se exempel från Oremålet i (60):

- (60) a. **I läst **botje** int*
 jag läste boken inte
 ‘Jag läste inte boken.’
 b. *I läst’nt **botje***
 jag läste.inte boken
 ‘Jag läste inte boken.’
 c. **I läst **na** int*
 jag läste henne.ACK inte
 ‘Jag läste den inte.’
 d. *I läst’nt **na***
 jag läste.inte henne.ACK
 ‘Jag läste den inte.’

5.14. Negationsharmoni

Negationsharmoni, det vill säga två eller flera negativa element som tillsammans bildar en semantisk negation inom satsen, är en ovanlig företeelse i de nordiska språken. Inget av standardspråken uppvisar fenomenet, och det finns knappt några belagda spår av det i de äldre språkliga stadierna, med undantag för enstaka förekomster i äldre fornvästnordiska (Pórhallur Eypórs-son 2002) och yngre fornsvenska (t.ex. i Sagan om Didrik av Bern: *j then tima war **aldre engen** sadann man föd* ‘i denna tid var **aldrig ingen** sådan man född’).¹⁸ Svenska Akademiens ordbok ger också flera exempel på sekvensen *aldrig ingen/intet* från 1500- och 1700-talet (SAOB, sp. A 904, band 1).¹⁹ I Norden återfinns negationsharmoni i vissa finlandssvenska och estlandssvenska dialekter, liksom i den norska dialekten från Sappen i Troms (troligen som resultat av kontakt med kvänska och samiska) samt i vissa äldre danska folkmål (Munch 2013 s. 226 ff., Rosenkvist 2015b).

Levander (1909a s. 110 f.) noterade att Älvdalsmålet uppvisade det han kallade »pleonastisk negation» och illustrerade detta med bland annat följande exempel:

- (61) a. *Dier **djära** **inggum** **inggan skåðå***
 de gör.3.PL ingen.DAT.PL ingen skada.ACK
 ‘De skadar ingen.’

¹⁸ Vi tackar en av de anonyma granskarna för uppgiften om detta belägg av negationsharmoni i Sagan om Didrik av Bern.

¹⁹ Vi tackar Stefan Jacobsson för uppgiften.

- b. *Itjä ir dđ int ig jălåk đ inggan*
 icke är då inte jag elak på ingen.ACK
 ‘Inte är jag då arg på någon.’

Negationsharmoni i Älvdalsmålet verkar vara en relativt sen innovation (Garbacz 2010 s. 88 f.), möjligen ett resultat av språkkontakt (Rosenkvist 2015b s. 159 ff.). Undersökningar av negationsharmoni i Älvdalsmålet (Garbacz 2006, Garbacz 2010, Garbacz & Johannessen 2015, Rosenkvist 2015b, Berntzen 2024) visar att den ska klassificeras som så kallad *icke-strikt negationsharmoni*, att den inte är obligatorisk och att den kan bära en viss emfatisk bibetydelse. Negationsharmonispråk delas typologiskt in i *strikt* och *icke-strikt* (Giannakidou 1998 s. 186 ff.). I strikta system måste negerade element alltid samförekomma med satsnegation, oavsett deras position i satsen. I icke-strikta system kan endast efterställda negerade element kombineras med satsnegation, medan framförställda inte får göra det. Enligt Berntzen (2024 s. 58 ff.) kan negationsharmoni i Älvdalsmålet realiseras genom tre typer av strukturer: (i) *negative doubling* – där minst ett negerat led samförekommer med satsnegationen (som i (62a) nedan), (ii) *negative spread* – där minst två negerade led kombineras med varandra (se (62b)) och (iii) *negative spread and doubling* – där två eller flera negerade led kombineras med satsnegationen ((62c)).

- (62) a. *Ig ar it si'tt inggan*
 jag har inte sett ingen
 ‘Jag har inte sett någon.’
 b. *Ig ar older si'tt inggan*
 jag har aldrig sett ingen
 ‘Jag har aldrig sett någon’
 c. *Dier flytteđ it older inggan weg*
 de flyttade inte aldrig ingen väg
 ‘De flyttade aldrig någonstans.’

Berntzen (2024 s. 56 f., 122) har visat att ett negerat led (t.ex. objekt eller adverbial) i Älvdalsmålet kan placeras initialt, men det kan då inte samförekomma med en satsnegation, se (63), vilket visar att Älvdalsmålet uppvisar icke-strikt negationsharmoni. Den motsatta situationen, dvs. att ett negerat adverbial samförekommer med satsnegationen (men står till höger om denna) är däremot fullt möjlig, se (64).

- (63) a. *Intnođ ar ig (*it) ietiđ*
 ingenting har jag inte ätit
 ‘jag har inte ätit någonting.’

- b. *Aldri kumb an (*it) et messer*
 aldrig kommer han inte till mäs-sa.GEN
 ‘Han kommer aldrig på mäs-sa.’

- (64) a. *Fomm (it) ingg peningger frå baunkun*
 får.1.PL inte inga pengar från banken.DAT
 ‘Vi får inga pengar från banken.’
 b. *Ig ar older si'tt inggan/non*
 jag har aldrig sett ingen/någon
 ‘Jag har aldrig sett någon.’

Några av informanterna i Berntzens (2024 s. 67, 123, 127) studie godkänner emellertid meningar där ett negativt element följs av satsnegationen (Berntzen 2024 s. 67), se exemplen i (65). Skillnaden mellan varianter med och utan satsnegation är dock tydlig: meningar där satsnegationen kommer efter ett negativt element bedöms överlag som klart sämre (ibid.).

- (65) a. *Inggan ambulans uok (?int) umm uos mes fuorum daitað siuokausq*
 Ingen ambulans körde inte om oss när for.1.PL dit.åt sjukhuset.DAT
 ‘Ingen ambulans körde om oss när vi åkte till sjukhuset.’
 b. *Inggumstas såg o (?int) inggan puolis*
 ingenstans såg hon inte ingen polis
 ‘Ingenstans såg hon någon polis.’

För Älvdalsmålets del är det svårt att fastställa huruvida negationsharmoni någonsin har varit obligatorisk. Den är tydligt icke-obligatorisk i nutida Älvdalsmål, medan äldre beskrivningar endast konstaterar att fenomenet förekommer (Levander 1909a s. 110 f.), eller beskriver det som karakteristiskt för dalmålet i allmänhet (Levander 1925–28 2 s. 156).

Även Orsamålet uppvisar enligt Berntzen (2024 s. 128 ff.) icke-strikt negationsharmoni (se (66a) nedan), samtidigt som vissa informanter accepterar negerade led framför satsnegationen, jfr (66b). Negationsharmoni är dock inte obligatorisk i några kontexter, vilket visas i (67). Liksom i Älvdalsmålet kan negationsharmoni i Orsamålet realiseras på tre sätt: (i) genom *negative doubling* (se (68a)), (ii) genom *negative spread* ((68b)) och (iii) genom *negative spread and doubling* ((68c)).

- (66) a. *Indjön av däm ar-i (*int) jämtad börti skolå ida*
 ingen av dem har ja inte hämtat borta.i skolan.DAT idag
 ‘Jag har inte hämtat någon av dem i skolan idag.’
 b. *Aldri djikk ånn (?int) börti tjärtjo*
 aldrig gick han inte bort.i kyrka.ACK
 ‘Aldrig gick han i kyrkan.’

- (67) a. *Wi fomm (int) ingga pängga fro bantjem*
vi får.1.PL inte inga pengar från banken.DAT
'Vi får inga pengar från banken.'
- b. *Björn kumm int tä fo nöga/ingga pängga fro bantjem.*
Björn kommer inte att få några/inga pengar från banken.DAT
'Björn kommer inte att få några pengar från banken.'
- (68) a. *O dugd int swårå mi assint*
hon kunde inte svara mig alls.intet
'Hon kunde inte svara mig alls.'
- b. *I a aldri sitt inggån*
jag har aldrig sett ingen
'Jag har aldrig sett någon.'
- c. *Ånn fikk int aldri ingga jåp åv pøjkåm såjnöm*
han fick inte aldrig ingen.ACK hjälp av pojken.DAT sin.DAT
'Han fick aldrig någon hjälp av sin son.'

I Våmhusmålet fungerar negationsharmonin på likartat sätt som i såväl Orsamålet som Älvdalsmålet (Berntzen 2024 s. 136 ff.). Även här har man att göra med icke-strikt negationsharmoni (se (69)), som inte är obligatorisk (se (70)). Liksom i de övriga målen kan negationsharmoni i Våmhusmålet realiseras på tre sätt: (i) *negative doubling* (se (71a)), (ii) *negative spread* ((72b)) och (iii) *negative spread and doubling* ((73c)).

- (69) *Aldri dsikk (*int) an ati tsörtso*
aldrig gick inte han åt.till kyrka.ACK
'Aldrig gick han i kyrkan.'
- (70) *Wid foun (int) ingä päninga frå banku*
vi får.1.PL inte inga pengar.ACK från banken.ACK
'Vi får inga pengar från banken.'
- (71) a. *Å dugd int swårå mi assint*
hon kunde inte svara mig alls.intet
'Hon kunde inte svara mig alls.'
- b. *Jär fins ä ingä mausär ingästass*
här finns det inga möss ingenstans
'Här finns det inte några möss någonstans.'
- c. *Ig add'nt just indsin plåga åv ingä lexur ati skaulan*
jag hade.inte just ingen plåga av inga läxor uti skolan
'Jag hade just inte plågats av några läxor i skolan.'

Berntzen (2024 s. 104 ff.) konkluderar att Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet alla uppvisar icke-strikt negationsharmoni. Detta innebär att preverbala negerade led oftast förekommer utan satsnegation. Samtidigt visar resultaten att ordföljden *negerat led* – *satsnegation* accepteras av vissa informanter i dessa tre mål, vilket potentiellt motsäger tidigare beskrivningar av icke-strikta negationsharmonispråk, där denna ordföljd inte förväntas förekomma (jfr Giannakidou 1998). Dessutom är negationsharmoni i alla tre mål tydligt optionell, och förekomsten av flera negerade led tycks ofta ge upphov till förstärkta, emfatiska tolkningar. Detta gäller särskilt för Älvdalsmålet och Våmhusmålet, och observationen utmanar tidigare påståenden (t.ex. Zeijlstra 2022 s. 158 f.) om att språk med negationsharmoni inte tillåter emfatisk negation (Berntzen 2024 s. 106).

När det gäller övriga Ovansiljanmål är negationsharmoni hittills mindre utforskad, men vissa relevanta observationer finns att tillgå. En undersökning av negationsharmoni i Moramålet, genomförd av Østmo-Sæter, visar att negationsharmoni förekommer och att den är icke-obligatorisk, se (72).

- (72) *I si / si'nt inggan*
 jag ser / ser.inte ingen
 'Jag ser inte någon.'

Negationsharmoni i Moramålet tycks huvudsakligen realiseras genom *negative doubling* (som i exempel (72) ovan), medan både *negative spread* och *negative spread and doubling* verkar vara ogrammatiska (se (73a) och (73b) nedan). Däremot är en variant utan negationsharmoni, som i (73c), fullt acceptabel.

- (73) a. **I si åldär inggan*
 jag ser aldrig ingen
 'Jag ser aldrig någon.'
- b. **I si'nt åldär inggan*
 jag ser.inte aldrig ingen
 'Jag ser aldrig någon.'
- c. *I si åldär non*
 jag ser aldrig någon
 'Jag ser aldrig någon.'

Undersökningsresultaten tyder vidare på att negationsharmonin i Moramålet är icke-strikt. Det finns en tydlig skillnad i acceptans mellan meningar som (74a) nedan, med ett medianvärde på 4,5 (på den femgradiga skalan), gentemot (74b) med medianvärde 3. En av informanterna bedömer båda meningarna som ogrammatiska.

- (74) a. *Åldär kaman på möte*
 aldrig kom.han på möte
 ‘Han kom aldrig på mötet.’
- (77) a. *I ant fått assint*
 jag har.inte fått alls.intet
 ‘Jag har inte fått något.’
- b. *Männ Maria, o grunned på ôllt issa, männ sa’nt assint a nôgom*
 men Maria hon grunnade på allt detta men sa.inte alls.intet åt någon.DAT
 ‘Men Maria gömde och begrundade allt detta i sitt hjärta.’
- b. *Åldär kamentan på möte*
 aldrig kom.inte.han på möte
 ‘Han kom aldrig på mötet.’

Slutligen rapporterade flera informanter att meningar med negationsharmoni upplevs som mer emfatiska än motsvarande meningar utan harmoni. Detta ligger i linje med vad som tidigare har konstaterats för Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet av Berntzen (2024 s. 106).

Negationsharmoni i Oremålet undersöktes av Rasmussen Emblem. Resultaten från undersökningen visar att båda informanterna avvisade majoriteten av de testade meningarna där ett eller flera negerade led kombinerades med varandra eller med satsnegationen:

- (75) a. *I ant skrive *inga/nôga bok*
 jag har.inte skrivit ingen/någon bok
 ‘Jag har aldrig skrivit någon bok.’
- b. *Dämm tjöft aldrig *ingan/nôn båt*
 de köpte aldrig ingen/någon båt
 ‘De köpte aldrig någon båt.’

Informanterna accepterade dock en mening där satsnegationen följs av ett negerat objekt:

- (76) *I ant tjöft assint.*
 jag har.inte köpt alls.intet
 ‘Jag har inte köpt något alls.’

Liknande exempel finns också i den nätbaserade ordboken över Oremålet (Blomberg 2025a), se (77a), samt i översättningen av julevangeliet till Oremål (Blomberg 2025b), se (77b).

En kompletterande undersökning genomförd av Garbacz i april 2025 visar att exempel med negationsharmoni, liknande de i (76) och (77) ovan, bedöms som »korrekta, men ovanliga» av talare av Oremålet. Samtidigt avvisas meningar där satsnegationen samförekommer med två negerade led, som i (78).

- (78) **O ant aldrig djort ingan beswiknan*
 hon har.inte aldrig gjort ingen besviken
 'Hon har aldrig gjort någon besviken.'

Detta kan tyda på att negationsharmonin tidigare har förekommit i Oremålet, men att den idag inte längre är något produktivt fenomen.

Negationsharmoni i Sollerörmålet undersöktes av Reksnes. Resultaten visar att två av fem informanter accepterade meningar med negationsharmoni, medan de tre övriga avvisade dem. Hos de informanter som godkände konstruktionerna förefaller negationsharmonin vara icke-obligatorisk och realiseras genom *negative doubling*, se (79).

- (79) a. *I si innt inggän*
 jag ser inte ingen
 'Jag ser inte någon'
 b. *I annt sitt inggän*
 jag har.inte sett ingen
 'Jag ser inte någon'

Det är oklart om *negative spread* eller *negative spread and doubling* är möjliga i Sollerörmålet, och det är även ovisst huruvida målet uppvisar icke-strikt negationsharmoni. Några av meningarna som testades av Reksnes (och avvisades av informanterna) antyder dock denna möjlighet: meningen i (80a) nedan bedömdes med medianvärde 2 (på en skala från 1 till 5), medan meningen i (80b) fick medianvärdet 1 (på samma skala):

- (80) a. **Ann kumm innt ålldär upå mötä*
 han kommer inte aldrig uppå mötet
 b. **Ålldär kumm ann int / innt an upå mötä*
 aldrig kommer han inte / inte han uppå mötet
 'Han kommer aldrig på mötet.'

Informanternas bedömningar indikerar att negationsharmoni förekommer i mindre utsträckning i Sollerörmålet än i Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet samt att det råder stor variation. Några av de informanter som accepterade negationsharmoni uppgav för övrigt att konstruktionen kan upp-

fattas som gammaldags eller skämtsam. Andra av informanternas kommentarer tyder på att negationsharmonin i Solleröområdet förknippas med en emfatisk funktion.

I Venjansmålet förekommer, enligt resultaten från Ullestad's undersökning, icke-obligatorisk negationsharmonin, illustrerad i (81a), med vissa emfatiska drag. Negationsharmonin realiseras i form av *negative doubling*, där satsnegationen samförekommer med adverbialen *aldör* 'aldrig' (se (81b)).

- (81) a. *An fikkent / fikk åldör nå jöl*
 han fick.inte / fick aldrig någon hjälp
 'Han fick aldrig någon hjälp.'
 b. *I ant åldör sitt nån jultomt*
 jag har.inte aldrig sett någon jultomt
 'Jag har aldrig sett någon jultomt.'

Preverbala negerade led accepteras i vissa fall, se (82), vilket är anmärkningsvärt. En sådan ordföljd skulle tyda på att Venjansmålet i dessa fall inte beter sig som ett typiskt icke-strikt negationsharmonispråk (jfr diskussionen om Älvdalsmålet, Orsamålet och Våmhusmålet ovan).

- (82) *Int någär sågent / såg å nån polis*
 inte någonstans såg.inte / såg hon någon polis
 'Ingenstans såg hon någon polis.'

Vidare tycks också negationsharmonin i Venjansmålet ofta ha en emfatisk funktion.

5.15. Utvidgad användning av bestämdhet

Vissa svenska och finlandssvenska dialekter använder substantivets bestämda form i kontexter där standardspråket har ett naket substantiv. Denna utvidgade användning av den bestämda slutartikeln har behandlats av Delsing (2003) och därefter mer utförligt av Dahl (2015 s. 27–119), som noterar att olika undertyper av fenomenet förekommer i Övansiljan. Från Älvdalsmålet omnäms företeelsen redan av Levander (1909a s. 95), som noterar att »[b]estämd form begagnas i en stor mängd fall då r[iks]spr[åket] har obestämd form [...]».²⁰ Han illustrerar detta med flera exempel, varav några återges i (83) nedan.

- (83) a. *Eð ir aurweðreð i dag*
 det är yrvädret i dag
 'Det är yrväder i dag.'

²⁰ Utvidgad användning av bestämdhet behandlas också i Åkerberg 2012 (s. 118, 509 ff.).

- b. *Ulum få stjyreð et middags*
ska.1.PL få långfilen till middag.GEN
'Vi ska få långfil till middag.'
- c. *Will du få snuseð min mig?*
vill du få snuset med mig
'Vill du få snus av mig?'
- d. *Dulukter brendwini*
du luktar brännvinet.DAT
'Du luktar brännvin.'
- e. *An spår weðerumbyteð*
han spår väderombytet
'Han spår väderombyte.'

Dahl (2015) identifierar sju undertyper av utvidgad användning av bestämd form i Ovansiljanmålen: (i) icke-avgränsbar användning (Dahl 2015 s. 49 ff.), (ii) singularanvändning (Dahl 2015 s. 83 ff.), (iii) generisk användning (Dahl 2015 s. 43 ff.), (iv) predikativ användning (Dahl 2015 s. 94 ff.), (v) citationsanvändning (Dahl 2015 s. 48 f.), (vi) användning i instrumentella prepositionsfraser (Dahl 2015 s. 89 ff.), samt (vii) användning i benämningar på sjukdomar (Dahl 2015 s. 96 f.).

Exempel på den icke-avgränsbara användningen i Moramålet, Orsamålet, det äldre Sollerömålet, Våmhusmålet samt Älvdalsmålet från Dahl (2015 s. 56–59) ges i (84).

- (84) a. Moramål *Ä wa je keLing frammä, so add selt brendunä*
det var en kvinna därframme som hade sålt brännvinet
'Det var en kvinna där som hade sålt brännvin.'
- b. Orsamål *An drick mjötji*
han dricker mjölken
'Han dricker mjölk.'
- c. Sollerömål *An drikk mjotji / An drikk mjok*
han dricker mjölken / han dricker mjölk
'Han dricker mjölk.'
- d. Våmhusmål (...) *so ska i werm miö:tsī a na.*
så ska jag värma mjölken åt hon.ACK
'(...) så ska jag värma mjölk åt henne.'
- e. Älvdalsmål *Eð liep nið smeltwattneð i uäly.*
det löpte ned smältvattnet i hålet.ACK
'Det rann ned smältvatten i hålet.'

Exempel på den singulara användningen i Älvdalsmålet och i Orsamålet från Dahl (2015 s. 85, 89) ges i (85).

- (85) a. Älvdalsmål *E wa swaindjin å weem*
 det var svängen på vägen.DAT
 ‘Det var en sväng på vägen.’
 b. Orsamål *Wi addum äst’n dö i wa lit’n*
 vi hade.1.PL hästen då jag var liten
 ‘Vi hade häst när jag var liten.’

Dahl (2015 s. 46) ger exempel på den generiska användningen i Älvdalsmålet (se (86a) nedan). Hans år 2000 insamlade data visar att denna användning också kan beläggas i Orsamålet (se (86b)). Exempel på den predikativa användningen finns från både Älvdalsmålet (Garbacz 2010 s. 68) och Orsamålet (Björk 1910 s. 46), se (87). Användning av bestämd form i instrumentella prepositionsfraser ger Dahl exempel på från Älvdalsmålet, Orsamålet samt det äldre Sollerörmålet (Dahl 2015 s. 90 f.), se (88). Användning av bestämd form vid benämningar på sjukdomar har däremot endast observerats i Sollerörmålet, se exempel i (89a) hämtat från Andersson & Danielsson (1999 s. 285) och refererat i Dahl (2015, s. 96), och i Orsamålet (se (89b)) (Östen Dahl muntl.).

- (86) a. Älvdalsmål *Guldiö ir dyrt*
 guldet är dyrt
 ‘Guld är dyrt.’
 b. Orsamål *Wöst’n i dir / Pärone i dirör*
 osten är dyr päronen är dyra
 ‘Ost är dyrt. / Päron är dyra.’
- (87) a. Älvdalsmål *Og war sāmarn, an war dar aute*
 och var sommaren han var där ute
 ‘Och det var sommar, han satt ute.’
 b. Orsamål *Ulltraso a dem bara mäs e wittern*
 ylletrasa ha dem bara medan det.är vintern
 ‘Ylletrasa har de bara [på] medan det är vinter.’
- (88) a. Älvdalsmål *An jät suppu min stjiedn / stjied*
 han äter soppan.ACK med skeden.DAT / sked
 ‘Man/Han äter soppa med sked.’
 b. Orsamål *An jät suppo mi stjied’n /stjedi*
 han äter soppan.ACK med skeden.DAT / sked.NOM
 ‘Man/Han äter soppa med sked.’
 c. Sollerörmål *An jät såppo minn stjiedn*
 han äter soppan.ACK med skeden.DAT
 ‘Man/Han äter soppa med sked.’

- (89) a. Sollerösmål *I a fänndji ålldi*
 jag har fått hållet
 'Jag har fått håll.'
 b. Orsamål *Ann a febörn*
 han har febern
 'Han har feber.'

Exempel på citationsanvändning av bestämd form finns i Älvdalsmålet. Dahl (2015 s. 49) hänvisar till Steensland (1994 s. 8), som i sin ordbok över växtnamn i Älvdalen skriver: »Jag återger i regel de älvdalska växtnamnen i obestämd form, trots att detta många gånger kan te sig onaturligt för en älvdaling. I älvdalskan använder man nämligen oftast bestämd form, då man benämner en växt.»

De två återstående undertyperna i Dahls (2015) typologi av den utvidgade användning av bestämdhet, dvs. användning med kvantifierare (t.ex. »...gott om **fistjevattna**», Dahl 2015 s. 69) och användning i fraser som betecknar tid och vikt (t.ex. »He dråo nestan **haL(e)v-täimen**...», Dahl 2015 s. 97), finns oss veterligen endast belagda i Älvdalsmålet (Östen Dahl muntl.), se (90) och (91).²¹

- (90) *Ed ir guätt um fistjin i sjum*
 det är gott om fisken i sjön.DAT
 'Det finns gott om fisk i sjön.'
 (91) *An tsjyöpt tau tsjilo av mjöli*
 han köpte två.NEUT kilo av mjölet.DAT
 'Han köpte två kilo mjöl.'

Den predikativa användningen av bestämd form har undersökts i Orsamålet och Våmhusmålet av Reksnes och förefaller vara fortsatt levande i båda målen:

- (92) a. Orsamål (...) *mäss e wittörn*
 medan det.ärvintern
 b. Orsamål (...) *mäss ä i wittörn*
 medan det är vintern
 '(...) när det är vinter.'

²¹ Båda exemplen är skrivna på icke-standardiserat Älvdalsmål.

- (93) a. Våmhusmål *Wið irum i buðum mes sāmárn ir*
vi är.1.PL i fäbodarna.dat medan sommaren är
'Vi är i fäbodarna under sommaren.'
- b. Våmhusmål *Wið irum i Stokkola mes ed/ä i wittern*
vi är.1.PL i Stockholm.OBL medan det/det är vintern
'Vi är i Stockholm under vintern.'

Den predikativa användningen av bestämd form undersöktes även av Garbacz i april 2025 och resultaten visar att fenomenet förekommer i Oremålet, se (94), samt i Sollerörmålet, se (95). Däremot kunde den predikativa användningen av bestämd form inte beläggas vare sig i Moramålet (se (96)) eller i Venjansmålet ((97)).

- (94) a. Oremål *Ô ä wa sumorn /sumor ô ann såt ôjtä*
och det var sommaren / sommar och han satt ute
'Och det var sommar och han satt ute.'
- b. Oremål *Wi em da i Stöckhōlm då ä e wittern*
vi är.1.PL där i Stockholm då det är vintern
'Vi är i Stockholm under vintern.'
- (95) a. Sollerörmål *Å ä va sumárn. Ann såt åjttä*
och det var sommaren han satt ute
'Och det var sommar. Han satt ute.'
- b. Sollerörmål *Vir eum i Ståkklum mäss ä e vitträn.*
vi är.1.PL i Stockholm.DAT medan det är vintern
'Vi är i Stockholm under vintern.'
- (96) a. Moramål *Å ä wa sāmår/*sāmárn, an såt åite*
och det var sommar/sommaren han satt ute
'Och det var sommar, han satt ute.'
- b. Moramål *We em i Ståklum mäss ä e wittär/*wittärn*
vi är.1.PL i Stockholm.DAT medan det är vinter/vintern
'Vi är i Stockholm under vintern.'
- (97) Venjansmål *Wur e i Ståkkhålm mär ä e wittär/*wittärn*
vi är i Stockholm medan det är vinter/vintern
'Vi är i Stockholm under vintern.'

Den utvidgade användningen av bestämd slutartikel betecknas av Dahl (2015 s. 27) som ett fenomen som huvudsakligen förekommer i perifera nord- och östsvenska dialekter. Data från Ovensiljanmålen visar klart på att fenomenet är belagt i de flesta av dessa.

5.16. Sammanfattning

I tabell 7 sammanfattar vi data för syntaktiska och morfologiska fenomen i Ovansiljan som vi antingen refererat till eller som vi undersökt själva under något av våra fältarbeten. Plustecken (+) markerar att fenomenet kan beläggas, minustecken (–) att det inte förekommer och procenttecken (%) att endast vissa talare bedömer fenomenet som grammatiskt.

Tabell 7. Översikt över syntax och morfologi i Ovansiljanmålen

	Moramål	Oremål	Orsamål	Sollerö- mål	Venjans- mål	Värnhus- mål	Älvdalsmål
(Rester av) kassuböj- ning	+	+	+	+	+	+	+
Verbböj- ning i pers. och num.	+	–	+	+	–	+	+
V till I-flyttning	+	–	+	+ ^a	+ ^b	–	+
Icke-ref. nollsub- jekt (m väderverb)	–	–	–	–	–	–	–
Icke-ref. nollsubjekt (pres.)	–	–	+	–	+	+	+
Icke-ref. nollsubjekt (pred.)	–	–	– ^c	–	–	–	– ^d
Refe- rentiella nollsubjekt	– ^e	–	– ^f	–	–	+ ^f	+
Generiska nollsubjekt	–	–	–	–	–	–	–
Dubbelt subjekt	–	+/–	+	–	+	+	+
Oblika subjekt	–	–	–	–	–	–	–
Stilistisk framflytt.	%	–	%	–	%	–	– ^g

^a Accepteras av en äldre informant.

^b Endast över klitiserad negation.

^c Skenbara exempel hos Björk (1910 s. 46 ff.).

^d Konstruktionen är belagd i äldre material (Garbacz 2010 s. 68).

^e Förekomst av referentiella nollsubjekt rapporteras i Levander 1928 (s. 151 f.).

^f Enligt Rosenkvist (2010 s. 238).

^g Rapporterat i Levander 1909a (s. 121).

	Moramål	Oremål	Orsamål	Sollerö- mål	Venjans- mål	Våmhus- mål	Älvdalsmål
Eg. subj. på subj. plats i expl. konstr.	+	–	+	+	+	–	–
Tunga subj. på obj.plats	–	–	–	–	–	–	–
Transitiva expletiver	+	–	+	+	+	–	–
Obj.skifte (pron. obj.)	–	–	–	–	–	–	–
Obj.skifte (subst. obj.)	–	–	–	–	–	–	–
Negations- harmon	+	+ ^h	+	+	+	+	+
Utvidgad bestäm- het	–	%	+	+	–	+	+

^h Bedöms som gammaldags av informanterna i studien.

Några fenomen som vi inte har undersökt, men som har diskuterats mycket i forskningen om de nordiska språken är bl.a. förekomsten av långdistansreflexiver, dvs. huruvida reflexiviteten kan upprätthållas över bisatsgränsen, jfr isl. *Jón segir at María elski sig* ‘Jón säger att Maria älskar honom’, möjligheten att placera olika satsadverbial före subjektet i huvud- och bisatser, fria benefaktiver, t.ex. *Han bakade gästerna en kaka*, objekt-verb-ordföljd och prepropriella artiklar. Det finns indicier på att långdistansreflexiver och objekt-verb-ordföljd kan ha förekommit i Ovensiljanmålen och det är också känt att adverbialplacering före subjektet är vanlig (men fenomenet inte är undersökt i detalj). Förekomsten av fria benefaktiver har inte undersökts, så vitt vi vet, medan prepropriella artiklar inte lär förekomma i målen.

6. Teoretiska implikationer

Våra resultat har även viktiga implikationer för de språkvetenskapliga teorier som har sökt att länka morfologi och syntax (bl.a. Holmberg & Platzack 1995, Vikner 1997, Bobaljik & Höskuldur Þráinsson 1998, Rohrbacher 1999, Holmberg 2010a, Koenenman & Zeijlstra 2014, Tvica 2017 och Petzell 2018). Att få en så fullständig bild som möjligt av både morfologi och syntax är en

förutsättning för att kunna ställa upp hypoteser om hur dessa två språknivåer kan vara kopplade till varandra. Här kan Ovansiljanmålen både bjuda på en tämligen komplex bild och ge nya insikter.

6.1. Morfologi

Vad gäller kasusmorfologi befinner sig samtliga Ovansiljanmål i en process av kasusförlust. Denna process är teoretiskt intressant av flera skäl. För det första har målen en gemensam utgångspunkt: samtliga hade för endast 100–150 år sedan ett levande trekasussystem (fyrkasussystem om man räknar med vokativ, se avsnitt 5.1 ovan). Utvecklingen därefter har dock skilt sig åt mellan varieteterna. I vissa mål har de tidigare dativformerna generaliserats för oblika kontexter; i andra har ackusativformerna gjort det och i ytterligare några mål har kasusböjningen överlag reducerats betydligt. I Älvdalsmålet, där den förstnämnda utvecklingen har ägt rum, har kasusförlusten skett på ett ganska likartat sätt som i en rad andra perifera, morfologiskt konservativa fastlandsnordiska mål, där dativen typiskt är bäst bevarad. Utvecklingarna i Orsamålet och Vämhusmålet, där ackusativformerna har blivit generaliserade och används i alla oblika kontexter, skiljer sig däremot avsevärt från det som hade varit förväntat i en nordgermansk kontext.

För det andra har alla Ovansiljanmål varit utsatta för extern press från svenskan på ett sätt som påminner om situationen för de germanska arvspråken i exempelvis Nord- och Sydamerika samt Australien, alla utsatta för kraftig påverkan från antingen engelska eller iberoromanska språk. Att jämföra språkutveckling under press från ett dominerande språk kan därmed ge nya insikter i både arvspråksforskningen och dialektologin. I litteraturen om morfologisk förändring i arvsspråksvarieteter råder en utbredd uppfattning att kasusmorfologi är särskilt sårbar (Yager et al. 2015), både för reduktion och för idiosynkratiska innovationer, såsom utvecklingen av ett oblikt kasus ur ursprungliga ackusativformer i Orsa- och Vämhusmålet. Det förefaller som om talare i språkgemenskaper som genomgår språkskiftesprocesser har särskilt gynnsamma förutsättningar för morfologisk novation och reanalys. Att dessa mål hade en relativt lik morfologisk utgångspunkt med avseende på kasusmorfologi understryker vidare att externa sociolingvistiska faktorer troligen spelar in i morfologisk förändring. Inom litteraturen om morfologisk förändring beskrivs gärna t.ex. kasusbortfall som en teleologiskt motiverad förenklingsprocess, vars syfte är att göra grammatiken enklare. De aktuella undersökningarna visar emellertid att förändringarna i kasussystemen i de tre målen motiverades av olika faktorer vid olika tidpunkter. Kasusbortfall bör därför uppfattas som en gradvis framskridande process, där användningen varierar i relation till språkinterna faktorer, såsom ordklass, frekvens, genus, böjningsklass och syntaktisk kontext. Samtidigt understryker våra undersökningar vikten av att beakta sociolingvistiska förhållanden och förändringar i en varietets användningsdomäner i studiet av morfologisk förändring. Kasusböjningen har vidare fått

en central roll i revitaliseringsarbetet kring Älvdalsmålet. Där har man försökt återinföra förlorade kasusformer som var vanliga under 1800-talet, både i undervisningsmaterial (t.ex. Nyström & Sapir 2018, Andersson 2023–2024), i grammatikor (Åkerberg 2012, Sapir & Lundgren 2024) och i litteraturproduktion (Garbacz 2024).

Verbkongruensen i numerus och person, som i början av 1900-talet fanns i samtliga mål utom Venjansmålet och som påminde om den fornsvenska, har därefter först reducerats kraftigt och sedan försvunnit helt i Oremålet. I de övriga målen har den till stor del bevarats, men vissa förändringar kan ändå observeras. Ändelsen för andra person plural är sekundär och har formerna *-ir*, *-ið* eller *-i*, vilket tyder på att det tidigare pronomenet *ir/ið* 'ni' har reanalyserats som verbändelse (den ursprungliga ändelsen i andra person plural måste ha varit **-in*, se Björklund 1956 s. 98 ff. och Rosenkvist 2010, s. 250 f.). I flera mål, t.ex. Moramålet, Orsamålet, Våmhusmålet och Älvdalsmålet, hade detta lett till att det referentiella subjektet kunde utelämnas i andra person plural (Levander 1925–28 2 s. 151), något som fortfarande förekommer i Älvdalsmålet (Rosenkvist 2010). Ändelsen för första person plural placeras i vissa mål sist i verbformen, efter den reflexiva/passiva/mediala *s*-ändelsen, t.ex. Soll. *vir äresum* 'vi hörs'. I vissa fall kan personändelsen separeras från verbstammen, så att andra element placeras däremellan. Även i första person plural kan det referentiella subjektet utelämnas i dag i Älvdalsmålet och tidigare också i Moramålet, Orsamålet och Våmhusmålet (Levander 1925–28 2 s. 151). Vidare har flera Ovansiljanmål utvecklat olika verbformer beroende på det finita verbets position i satsen i relation till subjektet, särskilt i första och andra person plural. Detta fenomen finns i dag i Orsamålet (Garbacz 2019 s. 208) och är också dokumenterat i äldre stadier av Våmhusmålet (Levander 1925–28 2 s. 163 f.). Verbkongruensens utveckling och den troligen därmed relaterade subjektslösheten förtjänar alltså vidare studier. Fenomenet bör även studeras i ljuset av de avvecklingsprocesser som verbkongruensen har genomgått i de nordiska språken, se diskussionen i Horn af Åminne 2022 (s. 242 ff.).

6.2 Syntax

Också vad gäller syntaxen uppvisar Ovansiljanmålen en blandning av arkaiska och innovativa drag. Flera av de syntaktiska fenomenen är fortfarande otillräckligt undersökta, trots att de är av stort intresse för både nordisk och allmän språkvetenskap. Å ena sidan finns drag som Ovansiljanmålen delar med såväl de nordiska fornspråken som isländska och färöiska – exempelvis V till I-flyttning och rester av stilistisk framflyttning. Å andra sidan finns det syntaktiska innovationer såsom negationsharmoni, referentiella nollsubjekt och dubbelt subjekt – fenomen som är mycket sällsynta eller helt obelagda i andra nordiska språkvarieteter. Vissa egenskaper, exempelvis den utvidgade användningen av bestämdhet, delar Ovansiljanmålen däremot med flera andra nordiska dialekter. Ovansiljanmålen är dessutom teoretiskt intressanta i rela-

tion till flera hypoteser inom syntaktisk teori, särskilt sådana som berör kopplingar mellan morfologi och syntax. Bland dessa märks hypotesen om *split-IP* (Bobaljik & Höskuldur Þráinsson 1998, Höskuldur Þráinsson 2009), hypotesen om att en rad syntaktiska egenskaper är länkade till kasus- och verbböjning (Holmberg & Platzack 1995), hypotesen om kopplingen mellan morfologiska och syntaktiska mönster (Holmberg 2010a), samt olika formuleringar av *The Rich Agreement Hypothesis* (Rohrbacher 1999, Koenenman & Zeijlstra 2014, Tvica 2017, Petzell 2018). Även frågan om huruvida negationsharmoni kan samexistera med emfatisk negation (Zeijlstra 2022, s. 158 f.) är aktuell. Vissa av dessa hypoteser har redan diskuterats (och kritiserats) i tidigare studier – exempelvis Garbacz' (2010) kritik av *The Rich Agreement Hypothesis* och i ett försök att återetablera samma hypotes (Koenenman & Zeijlstra 2014 och Petzell (2018). Håkansson (2017) har invänt mot kopplingen mellan transitiva expletiver och verbmorfologi i svenskan. Garbacz (2019) har diskuterat hypoteserna ställda av Bobaljik & Þráinsson (1998) och av Holmberg (2010a) och visat att data från Ovansiljan delvis motsäger hypoteserna. Van der Feest (2019) har ifrågasatt kopplingen mellan verbböjning och verbflyttning i isländskans historiska utveckling. Berntzen (2024) har visat att negationsharmoni kan ha emfatisk karaktär i flera av Ovansiljanmålen.

För att kunna pröva dessa hypoteser mer ingående, modifiera dem eller formulera nya, behövs dock omfattande empiriska data – något som just Ovansiljanmålen har stor potential att bidra med. Speciellt är det angeläget att mera precist definiera hur adjektivet »rik» i konceptet »rik morfologi» ska förstås. Både Vikner (1997), Rohrbacher (1999), Koenenman & Zeijlstra (2014) och Tvica (2017) har försökt att definiera rik verbmorfologi för att följaktligen kunna testa om den korrelerar med V till I-flyttning. Försöken har inte alltid varit lyckade, vilket kommit exempelvis Holmberg (2010b s. 88) att underlåta att definiera rik morfologi (med en förvånande motivering):

As for pinning down exactly how rich agreement should be to license, in this case, incorporation of a deficient (D-less) pronoun, I remain skeptical. In Holmberg and Platzack (1995) we gave up this ambition after observing a variety of attempts to pin down how rich agreement needed to be to trigger verb movement (Roberts 1994, Rohrbacher 1999, Vikner 1997, among others), based on generalisations over observed languages and dialects, but which seemed to always be falsified by the next language or dialect investigated. Either the relation between agreement inflection morphology and syntactic properties is less direct than we would like it to be, or we are not operating with the right ϕ -feature theory (but see Müller 2006 and Roberts 2010 [...] for a different opinion).

Vi menar, till skillnad från Holmberg men i linje med Dahl & Koptjevskaja-Tamm (2010, s. 51), att just en mycket precis definition av vilken morfologi man menar ska korrelera med vilka syntaktiska mönster är helt nödvändig för varje vetenskapligt försök att sammankoppla verbmorfologi och syntax, om man inte vill nöja sig med att beskriva generella tendenser.

Garbacz (2019 s. 215 och s. 226) har visat att två hypoteser om att syntax och morfologi samspelar med varandra som ställts upp av Bobaljik & Höskuldur Þráinsson (1998) och Holmberg (2010a) delvis falsifieras i mötet med data från Ovansiljanmålen. De data som presenterats i denna artikel gör att dessa två hypoteser framstår som ännu mer problematiska, detta p.g.a. förekomsten av strukturer som kan tolkas som belägg på V till I-flyttning och stilistisk framflyttning i Venjansmålet (se avsnitt 5.3 respektive 5.9 ovan). Enligt både Bobaljik & Höskuldur Þráinsson (1998) och Holmberg (2010a) borde inte stilistisk framflyttning kunna accepteras i Venjansmålet som inte böjer verb i vare sig person eller numerus. Samtidigt finns det belägg för att i alla fall några informanter bedömer strukturen som grammatisk. Förekomsten av strukturer som tyder på V till I-flyttning i målen som saknar numerus- och personkongruens är problematiska för hypoteser som vill koppla flyttningen till »rik» morfologi (t.ex. Koenenman & Zeijlstra 2014); att V-till-I inte förekommer i mål som har denna »rika» verbmorfologi är också problematiskt. Utifrån det vi ser idag verkar data från Ovansiljanmålen klart falsifiera *The Rich Agreement Hypothesis*.

Vi ställer oss också bakom Petzell (2022 s. 310) som uppmanar att undersöka verbböjningen och syntaxen i Ovansiljan för att fylla ut luckor i vår kunskap om just hur morfologiska och syntaktiska fenomen kan samspela med varandra:

Unfortunately, apart from the most archaic variety in Älvdalen (...), we know very little of Dalecarlian word order. In light of the recent revitalization of the Rich Agreement Hypothesis, filling this empirical lapse stands out as a future task of utmost importance.

Samtidigt vill vi här upprepa vår vädjan om att både klart definiera och grundligt undersöka de morfologiska och syntaktiska fenomen som tros korrelera med varandra.

7. Sammanfattning och diskussion

I denna artikel har vi både sammanfattat existerande data och redovisat nyinsamlade data från Ovansiljanmålen på femton olika strukturella fenomen (två morfologiska och tretton syntaktiska) som har varit centrala i den nordiska syntax- och morfologiforskningen de senaste decennierna. Vi har gjort det å ena sidan för att samla och komplettera kunskapen om Ovansiljanmålen syntax och morfologi och å andra sidan för att lämna ett databidrag till den sedan länge pågående diskussionen om sambandet mellan morfologi och syntax i de (nord)germanska språken. Trots sin begränsade omfattning utgör denna översikt den mest heltäckande syntaktiska och morfologiska beskrivningen av de samlade Ovansiljanmålen sedan Levander (1925–28 2).

Våra resultat visar tydligt att Ovansiljanmålen skiljer sig avsevärt från de

allra flesta andra nordiska varieteter samtidigt som de på vissa punkter liknar de ö nordiska språken. Alla Ovansiljanmål är ur ett strukturellt perspektiv relativt homogena. Uppfattningen att ett av dem, Älvdalsmålet, i morfologiskt avseende skulle vara betydligt mer konservativt än andra kan inte försvaras utifrån det aktuella dataunderlaget. Denna uppfattning, som först etablerade sig i nordisk dialektologi (och som med tiden också spred sig till den internationella språkvetenskapen), grundar sig på språksituationen i Ovansiljan i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Situationen i dag är emellertid annorlunda och har fångats på ett föredömligt sätt av Helgander (2016), som betonar att variationen i området inte längre enbart är geografisk, utan även generationsbunden och individuell. Icke desto mindre är det huvudsakligen just Älvdalsmålet som har fått mycket uppmärksamhet från språkvetarna, både i Sverige och speciellt i utlandet, trots att alla Ovansiljanmål är mycket intressanta för språkvetenskapen och trots att Älvdalsmålet inte är någon »ö nordisk språk på fastlandet», för att tala med Ringmar (2005). Alla Ovansiljanmål utgör en viktig del av Sveriges immateriella kulturarv.

Avslutningsvis vill vi framhålla att samtliga Ovansiljanmål är starkt hotade, flera av dem befinner sig på gränsen till att snart försvinna. Språkstrukturen i dessa mål är fortfarande otillräckligt dokumenterad, både vad gäller detaljnivå och helhetsbild. Data från Ovansiljanmålen kan samtidigt ge viktiga bidrag till både språktypologisk teori och till förståelsen av kopplingar mellan olika språkliga fenomen. Den pågående språkrevitaliseringen i Älvdalen förändrar dessutom Älvdalsmålets karaktär, i synnerhet hos yngre talare, då strävan att återinföra arkaiska drag i vissa fall leder till ett resultat som är en blandning mellan modernt och arkaiskt mål. Detta tillför ytterligare komplexitet till en redan mångfacetterad situation präglad av geografisk, generationsmässig och individuell variation. Samtliga Ovansiljanmål, inte bara älvdalska, utgör typologiskt mycket intressanta nordiska varieteter som är i en pågående och snabb omvandling. De håller i snabb takt på att smälta in i svenskan, vilket innebär att möjligheten att ta del av denna mycket viktiga del av Sveriges immateriella kulturarv snart är borta för alltid.

Litteratur

- Aasen, Ivar, 1848: *Det norske Folkesprogs Grammatik*. Kristiania.
- Andersson, Justin Emil, 2023–24: *Glamlära övdalskun að skaulkrippum og sturum*. 1–5. Älvdalen.
- Andersson, Pell Birgitta, 2005: *Somordågå i Brindbjärr / Sommardagar i Brindberg*. Östäng.
- Andersson, Margit & Susanne Danielsson, 1999: *Färdär frå Soldn = Spår från Sollerön: en ordbok på soldmål*. Sollerön.
- Ásgrímur Angantýsson, 2015: On the morpho-syntax of verb/adverb placement and fronting in embedded clauses in modern Övdalian. I: Bentzen, Rosenkvist & Johannessen 2015, s. 47–85.

- Ásgrímur Angantýsson, Piotr Garbacz & Albert Simon Tallai, 2022: Mainland Scandinavian Stylistic Fronting. I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 107, s. 135–166.
- Ask, Bertil, 2000: *Vämhús: ordlista: svenska-Vämhúsmål jämte kortfattad grammatik samt Vämhúsmål-svenska: ett urval grundformer*. Vämhús.
- Bentzen, Kristine, 2007: *Order and Structure in Embedded Clauses in Northern Norwegian*. Tromsø.
- 2014: Object Shift. I: *Nordic Atlas of Language Structures (NALS) Journal* 1, s. 332–343.
- Bentzen, Kristine, Piotr Garbacz, Caroline Heycock & Gunnar Hrafn Hrafnbjargarson, 2009: On variation in Faroese verb placement. I: *Nordlyd* 36: 2. s. 78–102.
- Bentzen, Kristine, Henrik Rosenkvist & Janne Bondi Johannessen (red.), 2015: *Studies in Övdalian Morphology and Syntax: New research on a lesser-known Scandinavian language*. Amsterdam–Philadelphia.
- Bentzen, Kristine, Henrik Rosenkvist & Janne Bondi Johannessen, 2015. Introduction. I: Bentzen, Rosenkvist & Johannessen 2015, s. 1–10.
- Berntzen, Solveig Sofie Øvrewall, 2024: *Multiple Negation in the Vernaculars of Ovensiljan*. Oslo.
- Björk, And., 1910: Orsamål: anteckningar. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 1910, s. 43–56.
- Björklund, Stig, 1956: *Älvdalsmålet i Johannis Prytz' comoedia*. Uppsala.
- 1994: Några diftongvarianter i Sollerömmål och grannmål i Ovensiljan. I: *Dalmålsstudier. Festskrift till Stig Björklund på 75-årsdagen den 19 februari 1994*. (Skrifter utgivna genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. A: 24), s. 179–181. Uppsala.
- Blomberg, Ann-Christine Elings, 2025a: Oremål – en dialekt från Dalarna [Webbadress: <https://oremal.orerattvik.se>. Hämtad 2025-10-29.]
- 2025b: Oremål – en dialekt från Dalarna. Julevangeliet. [Webbadress: <https://oremal.orerattvik.se/julevangeliet/>. Hämtad 2025-10-29.]
- Bobaljik, Jonathan David, 2002: Realizing Germanic inflection: why morphology does not drive syntax. I: *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 6: 2, s. 129–167.
- Bobaljik, Jonathan David & Höskuldur Þráinsson, 1998: Two heads are not always better than one. I: *Syntax* 1, s. 37–71.
- Boëthius, Johannes, 1907: Oremålets ställning inom dalmålet. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 1907, s. 65–73.
- 1918–26: *Orsamålet i Dalarna. Ljudlära*. (Svenska landsmål och svenskt folkliv 4: 4.) Stockholm.
- Chomsky, Noam, 1981: *Lectures on government and binding*. Dordrecht.
- Dahl, Östen, 2015: *Grammaticalization in the North: Noun Phrase Morphosyntax in Scandinavian Vernaculars*. (Studies in Diversity Linguistics 6.) Berlin.
- Dahl, Östen & Maria Koptjevskaja-Tamm, 2010: Rich agreement, everything else being equal and large-scale cross linguistic comparison. I: *Theoretical Linguistics* 36, s. 49–56.
- Delsing, Lars-Olof, 2003: Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser I: Øystein Alexander Vangsnes, Anders Holmberg & Lars-Olof Delsing, *Dialektsyntaktiska studier av den nordiska nominalfrasen*. (Tromsø-studier i språkvitenskap 22.) Oslo. S. 11–64.

- Falk, Cecilia, 1993: *Non-referential Subjects in the History of Swedish*. Lund.
- 1997: *Fornsvenska upplevarverb*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A: 49). Lund.
- Featherston, Sam, 2009: Relax, lean back, and be a linguist. I: *Zeitschrift für Sprachwissenschaft* 28, s. 127–32.
- Feest, van der, Heimir Freyr Víðarsson, 2019: *Socio-Syntactic Variation and Change in Nineteenth-Century Icelandic: The Emergence and Implementation of a National Standard Language*. Reykjavík.
- Garbacz, Piotr, 2006: Verb Movement and Negation in Övdalian. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 78, s. 173–190.
- 2008: Negationens syntax i älvdalskan. I: Piotr Bukowski, Grażyna Pietrzak-Porwicz & Iwona Kowal (red.). *Perspektiv på svenska språket och litteraturen*. Kraków. S. 193–202.
- 2009: *Issues in Övdalian Syntax: Structural Properties and the Role of Inflection in a Scandinavian Vernacular*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A: 69). Lund.
- 2010: *Word Order in Övdalian. A Study in Variation and Change*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A: 70). Lund.
- 2019: Morphology and syntax in the Scandinavian vernaculars of Ovansiljan. I: *Linguistic Variation* 19: 2, s. 199–231.
- 2024: Revitalisation of Övdalian and the Choice of Literary Language. I: *Studia Scandinavica* 8: 28, s. 17–35.
- Garbacz, Piotr & Janne Bondi Johannessen, 2015: Övdalian from 1909 to 2009. I: Bentzen, Rosenkvist & Johannessen 2015, s. 11–46.
- Giannakidou, Anastasia, 1998: *Polarity Sensitivity as (Non)Veridical Dependency*. Amsterdam–Philadelphia.
- Hallberg, Göran, 2005: Dialects and regional linguistics varieties in the 20th century in Sweden and Finland. I: Oskar Bandle, Kurt Braunmüller, Ernst Håkon Jahr, Allan Karker, Hans-Peter Naumann, Ulf Teleman, Lennart Elmevik & Gun Widmark (red.). *The Nordic languages: an international handbook of the history of the North Germanic languages*. Berlin–New York. S. 1691–1706.
- Hansson, Eva, 1989: Mäss ik a we litn ’medan jag har varit liten’. Om ett avvikande bruk av perfektum i Orsamålet. *Nysvenska studier* 69, s. 149–172.
- Helgander, John, 1996: *Mobilitet och språkförändring. Exemplet Övre Dalarna och det vidare perspektivet*. (Sektionen för humaniora och beteendevetenskap, Högskolan Dalarna. Rapport 1996: 3). Falun.
- 2004: Dalmålen från utbildning mot upplösning. Faktiskt beteende och attityder. I: *Vår språkliga spännvidd*. Andreas Östborn (red.), *Mora*. S. 15–52.
- 2005: Älvdalsmål i förändring – några reflektioner kring en fallstudie. I: Gunnar Nyström (red.) *Rapport från Fuost konferensen om övdalska / Första konferensen om älvdalska*. [Webbadress: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:431173/FULLTEXT03.pdf>. Hämtad 2025-10-21.]
- 2016: Älvdalska – språk eller dialekt? Perspektiv på debatterad fråga. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 139, s. 9–47.
- Hoff, Barbara Emmy, 2024: *Reddsch Elsassisch? Referential null subjects in Alsatian, compared to other Germanic varieties*. Oslo.
- Holmberg, Anders, 2010a: Parameters in minimalist theory: The case of Scandinavian. I: *Theoretical Linguistics* 36, s. 1–48.

- 2010b: Replies to comments. I: *Theoretical Linguistics* 36, s. 85–91.
- Holmberg, Anders & Christer Platzack, 1995: *The Role of Inflection in Scandinavian Syntax*. New York–Oxford.
- Horn af Åminne, Adam, 2022: *Från person till person. Avvecklingen av nordisk personkongruens ur ett diakront perspektiv*. Uppsala.
- Håkansson, David, 2008: *Syntaktisk variation och förändring. En studie av subjekt-lösa satser i fornsvenska*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A: 64). Lund.
- Håkansson, David, 2017: Transitive expletive constructions in Swedish. I: *Nordic Journal of Linguistics* 40: 3, s. 255–285.
- Höskuldur Þráinsson, 2007: *The Syntax of Icelandic*. Cambridge.
- 2009: Looking for parametric correlations within Faroese. I: *Nordlyd* 36: 2, s. 1–24.
- Jacobsen, Martin, 2024: *Kasussystem i endring: En undersøkelse av de moderne kasussystema i Orsamålet, Våmhusmålet og Älvdalsmålet*. Oslo.
- Koenenman, Olaf & Hedde Zeijlstra, 2014: The rich agreement hypothesis rehabilitated. I: *Linguistic Inquiry* 45, s. 571–615.
- Kosmeijer, Wim, 1986: The status of the finite inflection in Icelandic and Swedish. I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 26, s. 1–41.
- Kristoffersen, Gjert, 2010: Fra jamvekt til etterleddstrykk og tonelag 3: Kvantitet-somleggingen i Ovensiljan. I: *Maal og Minne* 102: 2, s. 1–57.
- Kristoffersen, Gjert, 2021: Tonal variation and change in Dalarna Swedish. I: *Journal of Germanic Linguistics* 33: 2, s. 179–233.
- Larsson, Hjalmar, 1985: *Kunundsin kumb. Älvdalen*.
- Larsson, Gösta, Bengt Welin & Ulla Welin, 2008. *Hur många talar älvdalska idag?* Föredrag vid Oðer råðstemna um övdalsku / Andra konferensen om älvdalska. Älvdalen, 12–14 juni, 2008.
- Levander, Lars, 1909a: *Älvdalsmålet i Dalarna: ordböjning ock syntax*. Stockholm.
- 1909b: I vad mån kan ett bymål kallas enhetligt? I: *Språk och stil* 9, s. 39–59.
- 1920: Apokope i Älvdalsmålet. I: *Svenska landsmål ock svenskt folkliv* 43, s. 21–28.
- 1925–28: Dalmålet: beskrivning och historia. 1–2. Uppsala.
- Melerska, Dorota, 2011: *Älvdalskan – mellan språkdöd och revitalisering*. Poznań.
- Müller, Gereon, 2005: Pro-drop and impoverishment. I: Patrick Brandt & Eric Fuss (red.). *Form, structure, and grammar. A Festschrift presented to Günter Grewendorf on the occasion of his 60th birthday*. Tübingen. S. 93–115.
- Munch, Christine Bjerkan Østbø, 2013: *North Germanic Negation: A Microcomparative Perspective*. Tromsø.
- Måsan, Sylvia, 2002: Det finns ju bara ett Sollerömmål i hela Sverige. I: Cecilia Larsson, Bo Larsson Hammarlund & Annette Rosengren (red.). *Åter till Sollerön: om kulturarv, folk och landsbygd*. Stockholm. S. 105–116.
- Noreen, Adolf, 1881: *Dalmålet*. 1. *Inledning till Dalmålet*. (*Svenska landsmål och svenskt folkliv* 4: 1.).
- 1886: De nordiska språkens nasalerade vokal. I: *Arkiv för nordisk filologi* 3 s. 1–41.
- Nyström, Gunnar, 1982: Om maskulina substantiv på -l i Älvdalsmålet. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 105, s. 52–77.

- 1995: Två fonemsammanfall i dalmål – och två ordstudier. *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 118, s. 227–237.
- 2000: Språkhistorien och vår tids svenska dialekter. Nya rön om Älvdalsmålets fonologi och morfologi. I: Lars-Erik Edlund (red.). *Studier i svensk språkhistoria 5. Förhandlingar vid femte sammankomsten för svenska språkets historia*. Umeå. S. 25–48.
- Nyström, Gunnar & Yair Sapir, 2018: *Ymse um övdalsku: En introduktion till det älvdalska språket och dess struktur*. Älvdalen.
- Ohlsén, Karin & Eva Olander, 2013: *Orsaord: en orsamålsordbok*. Orsa.
- Olander, Eva, 2002: Fonetisk konstans och variation i orsamålets ordaccent. I: Sundman, Marketta & Anne-Marie Londen (red.) *Svenskans beskrivning 25: Förhandlingar vid Tjugofemte sammankomsten för svenskans beskrivning, Åbo den 11 och 12 maj 2001*. Åbo. S. 239–250.
- 2011: Orsamålet, älvdalskans grannspråk. I: Nyström, Gunnar & Yair Sapir (red.). *Rapport från Fuost konferensen om övdalsku / Första konferensen om älvdalska*. [Webbadress: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:431173/FULLTEXT03.pdf>. Hämtad 2025-10-21.]
- Olander, Eva & Anders Eriksson, 2004: Det som är gravt i Orsa kan vara akut i Stockholm. I: Melander, Björn, Ulla Melander Marttala, Catharina Nyström, Mats Thelander & Carin Östman (red.). *Svenskans beskrivning 26. Förhandlingar vid Tjugosjätte sammankomsten för svenskans beskrivning, Uppsala den 25–26 oktober 2002*. Uppsala. S. 275–284
- Olsson, Rut, 2008: *Kattkalln mormor*. Övers. K. Wennberg & Pål L. Jonsson. Vansbro.
- OÖD = Levander, Lars & Stig Björklund, *Ordbok över folkmålen i övre Dalarna*. Häfte 1–46. (Skrifter utgivna av Institutet för språk och folkminnen D: 1.) Stockholm–Uppsala 1961–2021.
- Petzell, Erik Magnusson, 2018: Verbböjning och ordföljd i Viskadalen. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 140, s. 89–125.
- 2022: Agreement inflection and word order in Viskadalian Swedish. I: Ida Larsson & Erik M. Petzell (red). *Morphosyntactic change in Late Modern Swedish*. Berlin. S. 277–317.
- Phillips, Colin, 2009: Should we impeach armchair linguists? I: Shoishi Iwasaki, Hajime Hoji, Patricia M. Clancy & Sung-Ock Sohn (red). *Japanese/Korean Linguistics* 17. Stanford. S. 49–64.
- Ringmar, Martin, 2005: Älvdalska – en önnordisk språk på fastlandet? I: Gunnar Nyström (red.) *Rapport från Fuost konferensen om övdalsku / Första konferensen om älvdalska*. [Webbadress: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:431173/FULLTEXT03.pdf>. Hämtad 2025-10-21.]
- Ringmar, Martin & Eva Olander, 2020: Friskt liv i akkusativ? En rapport från akkusativens sista fastlandsfäste: Vämhus/Orsa/Ore. I: D. Sävborg, E.L. Asu & A. Laanemets (red.). *Studier i svensk språkhistoria 15: Språkmöte och språkhistoria*. (Nordistica Tartuensia 21). Tartu. S. 228–241.
- Roberts, Ian, 1994: *Verbs and diachronic syntax: A comparative history of English and French*. Dordrecht.

- 2010: A deletion analysis of null subjects. I: Teresa Biberauer, Anders Holmberg, Ian Roberts & Michelle Sheehan (red). *Parametric variation: Null subjects in minimalist theory*. Cambridge. S. 58–87.
- Rohrbacher, Bernhard Wolfgang, 1999: *Morphology-Driven Syntax, A Theory of V to I raising and pro-drop*. Amsterdam.
- Rosenkvist, Henrik, 2006: Null subjects in Övdalian. I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 78, s. 141–171.
- 2010: Null referential subjects in Övdalian. I: *Nordic Journal of Linguistics* 33: 3, s. 231–267.
- 2015a: The syntax and meaning of subject doubling in Övdalian. I: Bentzen, Rosenkvist & Johannessen 2015, s. 107–135.
- 2015b: Negative concord in four varieties of Swedish. I: *Arkiv för nordisk filologi* 130, s. 139–165.
- 2015c: Evidence for a syntactic Parameter at work in Övdalian. I: M. Hilpert, J.-O. Östman, Christine Mertzlufft, Michael Rießler & Janet Duke (red.). *New Trends in Nordic and General Linguistics*, Berlin. S. 224–238.
- 2018: Null subjects and Distinct Agreement in Modern Germanic. I: Federica Cognola & Jan Casalicchio (red.). *Null Subjects in Generative Grammar*. Oxford. S. 285–306.
- SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson, 1999: *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm.
- SAOB = *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien*. Lund 1893–. [Webbadress: www.saob.se. Hämtad 2025-10-21.]
- Sapir, Yair & Olof Lundgren, 2024: *A Grammar of Elfdalian*. London.
- Schalin, Johan, 2018: *Preliterary Scandinavian sound change viewed from the east: umlaut remodelled and language contact revisited*. Helsingfors. (Nordica Helsingiensia 54).
- Schütze, Carson T. & Jon Sprouse, 2013: Judgment data. I: Robert J. Podesva & Devyani Sharma (red.). *Research methods in linguistics*. Cambridge. S. 27–50.
- Sprouse, Jon & Diogo Almeida, 2012: Assessing the reliability of textbook data in syntax: Adger's Core Syntax. I: *Journal of Linguistics* 48: 3, s. 609–652.
- Sprouse, Jon, Carson T. Schütze & Diogo Almeida, 2013: A comparison of informal and formal acceptability judgments using a random sample from Linguistic Inquiry 2001–2010. I: *Lingua* 134, s. 219–248.
- Steensland, Lars, 1994: *Älvdalska växtnamn förr och nu*. Uppsala.
- 2000: *Fågelnamn och fågelliv i Älvdalen med omnejd*. Uppsala.
- 2006a: *Var åvå dier ferid? Älvdalska namn på orter utanför Älvdalen med kulturhistoriska kommentarer*. (Namn och samhälle 18.) Uppsala.
- 2006b: Varifrån kommer de älvdalska orden? Del 2. I: *Ulm Dalska* 30, s. 5–7.
- 2015: Is there a vocative case in the Övdalian language? I: Bentzen, Rosenkvist & Johannessen 2015, s. 167–176.
- 2021: *Älvdalsk ordbok: svenska-älvdalska, älvdalska-svenska*. Älvdalen.
- Svenonius, Peter, 2015: The morphological expression of case in Övdalian. I: Bentzen, Rosenkvist & Johannessen 2015. S. 177–230.
- Säve, Carl, 1852: Några upplysningar om dalmålet och dalalmogens folklynne. I: *Tidskrift för litteratur*, s. 257–294.

- Tannerhagen, Thure, 1913: Oremålet. I: *Olsmässan: tidning för Ore gammelby med omnejd*, s. 9.
- Tvica, Seid, 2017: *Agreement and verb movement. The Rich Agreement Hypothesis from a typological perspective*. Amsterdam.
- Þórhallur Eyþórsson, 2002: Negation in C: The Syntax of Negated Verbs in Old Norse. I: *Nordic Journal of Linguistics* 25: 2, s. 190–224.
- Vangsnes, Øystein Alexander, 2015: The polyfunctionality of *which* in Övdalian. I: Bentzen, Rosenkvist & Johannessen 2015), s. 137–165.
- Vikner, Sten, 1997: V^o-to-I^o movement and inflection for person in all tenses. I: L. Haegeman (red.). *New Comparative Syntax*. London. S. 189–213.
- Wennberg, Karin, 2007: *Wenjad: en ordbok*. Orsa.
- Yager, L., Hellmold, N., Joo, H.-A., Putnam, M. T., Rossi, E., Stafford, C., & Salmons, J., 2015: New structural patterns in moribund grammar: Case marking in heritage German. I: *Frontiers in Psychology* 6 s. 1716. [DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01716>.]
- Zeijlstra, Hedde, 2022: *Negation and negative dependencies*. Oxford.
- Åkerberg, Bengt, 1957: Om böjningen av feminina långstaviga svaga substantiv i singularis i *Älvdalsmålet (Lokamålet)*. (Opublicerad uppsats. Uppsala universitet.)
- 2012: *Älvdalsk grammatik. Under medverkan av Gunnar Nyström. Älvdalen*.
- Östnors byalag, 1990: *Bygdemål i Mora: Östnor och dess grannbyar Öna och Kråkberg. Mora*.

